

ТРИДЕНЬК: REVUE HEBDOMADAIRE: TRIDEN'.
UKRAINIENNE

Число 6 (214) рік вид. VI. 9 лютого 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 9 лютого 1929 року.

На 11 лютого цього року припадає дата з нашого минулого, що її слід одмити. Того дня сповняється 30 літ з моменту заснування Р.У.П. (Револуційної Української Партії).

Початок тій партії поклали 29 січня ст. ст. 1900 року (11 лютого н. ст.) у Харькові ентузіясти, видатні представники тодішньої української академічної молоді.

Не говоритимемо тут багато про ролю Р.У.П. в історії нашого визволення, про діяльність молодих українських революціонерів і патріотів, що знайшла собі вияв у прихиленні до нашої справи активних юних сил та організації їх, в пропаганді на селі, в поширенні національно-революційних гасел в народніх масах, в підготовці виступів та видавничій діяльності, отій нелегальній літературі, яка виявляла ідеологію чинної боротьби за права нашого краю та знайшла чимале розповсюдження і відгук собі на Україні. Ми сподіваємося цьому видатному ювілеєві присвятити пізніше докладнішу статтю.

Сьогодні відмітимо лише одну річ, на нашу думку, найважлишу. Заснування Р.У.П. привернуло до праці на нашому ґрунті найактивніші елементи української молоді. Вони бо до того часу знаходили вихід своїй енергії в діяльності російських революційних організацій і, потопавши в московському морі, без жадної користи гинули для рідного краю. Самий реєстр діячів, які, вийшовши з школи Р.У.П., пізніше брали участь діяльну в різних українських партіях політичних, діячів, що серед них ми зустрічаємо імена найвидатніших учасників нашої визвольної боротьби і будівничих нашої державности, самий цей реєстр показує, якою великою була заслуга сьогоднішнього ювілята

в справі підготовки кадрів незломних борців за Україну та провідників народу в останній війні нашій за самостійність.

Відаючи належне фундаторам та учасникам Р.У.П., хочемо ми тими словами відзначити цю історичну дату.

Тож слід у той день усім нам з пошаною згадати ініціативу творчу основоположників Р.У.П., нагадати про цю сторінку з недавньої історії нашої визвольної боротьби та привітати тих творців і учасників її, ветеранів визвольного руху, які межі нами знаходяться тут, на чужині чи поневіряються там, на поневоленій отчизні.

Ім поклін і слава!

Підсумки

(Під новий рік)

Маю звичай від давніх літ: на порозі нового року оглядати та самому собі здавати звіт з того, що було — і в дрібних своїх справах життєвих, і в справах порядку ширшого, — та піднімати бодай якийсь край завіси, що ховає за собою майбутнє. В сій другій половині праці, розуміється, здебільшого була марна. Проте звичайно не було помилки в одному: в кінечних вислідах що-до нашої національної справи. Мало не пів-століття переживання мої з тою справою зв'язані, — на тім протязі часу чого тільки не довелось спіткати. Бували обставини, що, здавалось, найменшого вигляду не залишалося на якесь ліпше майбутнє. Але неширокий гурт донкихотів (чи — як нас просто «інакомислящі» називали — ідіотів) таки не тратив певности, що живу справу народнього визволення не можуть вбити жадні зовнішні, найтяжчі навіть, обставини. Тепер зле, а колись мусить бути краще, — і кожний новий удар, як переходову кінечність, зустрічали ми, не без певного гумору гаслом: «а ти, Марку, грай». Сучасні, напр., українці віку молодшого не можуть собі уявити того безнадійного стану, в якому перебувала справа наша за чинности проклятої пам'яті закону 1876 р., що нищив головну основу національного визволення — українське слово. Але упливав час, уперта праця донкихотів пробивала найгрубші мури перешкод, додержувала неперервности української національно-визвольної традиції, — за тим прийшла на ґрунті, зоранім мозольною працею, революція перша, за нею ще на більш підготований ґрунт упала революція друга, — і от наймолодші стали свідками феєричних національно-державних досягнень наших.

Та перерву в нашому державному життє, доконану двохсотлітньою окупацією московською, довелось тяжко спокнутувати, — такі перерви коштують дорого, і не для нас тільки. З найвишого валу досягнень справа наша покотилася вниз — в долину тяжких поразок, болючих терпіль. За пропачий час час нашого поневолення об'єктивні чинники проти нас зміцнилися, а наші марновані сили ослабли, — з того нова, ще тяжча, окупація України і наше лихе вигнання. Вже й першим десятиєм літ одміряли ми оту смугу вигнання, якої край ще нам незнаний.

І от знову, як звичайно, гадаєш напередодні нового року і про те, що було в минулому році та в попередніх, і про те, що може бути в найближчому та в дальших.

Ще один рік на чужині. Для кого — десятий, для кого — й більше. Ті,

хто в самому цвіті своєї весни, з молодечим запалом вступили до лави борців за державну долю батьківщини, — тепер уже люде поважного віку, збогачені досвідом не лише тяжкого життя на вигнанні, але й — глибини переживання своїх ідейних змагань, яких стали посвятною жертвою. Людей старшого віку той час припорошив морозом, поорав глибищими бороздами їх обличчя. А скільки могил повстало по цілому світі, — могил, що в них, не діджавшись ясної години, навіть спочило так само гаряче, чи охолоде, а то й отруєне серце українське.

А скільки «по той бік», на зневоленій батьківщині, перемін сталося, — більше, ніж за сотню літ попередніх. Стара неволя, політична й соціальна, перемінила не лише форми, але й самий характер, внутрішній чин гнобителства. Гнобителство нинішнє не лише нищить — і то до остатку — матеріальний добробут народу, а й змагає розкласти саму душу народну до самої глибини її. В ці апокаліптичні часи може здатися, що настала остання година для нації української, — навіть для самого фізичного її існування.

Отже — «і тут, і всюди, скрізь погано», — і в краях українського розсіяння, і в країні найбільшого лиха, на українській землі. Свіжа дата нового року наводіває за собою конечність висновків, що констатують тяжке становище нашого народу, тяжкий стан нашої національної справи, гнітять душу, хмарами затемнюють вигляди на майбутнє.

Та чи ж вигляди ті справді такі вже безнадійні?

Одірвемося думкою від короткої, блискучої, але, очевидно, в той час ще незаслуженої, доби нашої державности. Звільнемося і від звиклої депресії наших емігрантських переживань, що все малює нам у самих лише темних кольорах. Залишивши в стороні і міжнародну ситуацію, що поступила на користь нашу незмірно даліше, ніж була десять літ тому, — звернемо увагу лише «на той бік», де відбувається великий — стихійний і свідомий — процес всього попереднього стану життя у всіх його ділянках.

Руйнується, валиться те, що було. Багато нищиться дорогих традицій народнього життя. Але разом валиться й руйнується те зло, що стало фатальною у нас традицією за довгий час московського панування. Геніяльні руйніники — більшовики — разом з пшеницею, яку виривають з нашого ґрунту, рвуть з корінем і той бур'ян, що ним нашу ниву засмічено.

І найперше — в ділянці наших інтересів державних.

Розпочавшись за момента революції, перманентно відбувається процес розпаду того державного тіла, що механічно наростало, механічними способами удержувалося, не скріплене внутрішньою, духовою єдністю окремих його частин. Той зовнішній, механічний зв'язок все ж був міцний, бо підперала його велика матеріальна сила. Оскільки міцний він був, бачимо хоча б із того, що коли розчинилися двері великої тюрми, не всі в'язні — народи вирвалися на волю. Але раз греблю порвало, — спинити хід стихії трудно. Нові, спадкоємні, тюремники пробували рятувати справу, бодай тимчасово, демагогічними гаслами порядку не лише соціально-економічного, але й національно-державного, — досить, що навіть самостійність совітських республік оголосили, аж до права виходу з совітського союзу. Хоч під галас тих гасел нові кайдани кувалися, навіть тяжчі, але старі міхи вже не держать нового вина, що рветься з них із нестримною силою. Більшевицькі способи проти них самих повертаються.

Підлягаючи думці Леніна, більшовики, хоча й з мотивів тактичних, на початку стали на такий ґрунт, що таки міг привернути до більшовизму симпатії певних, національно настроєних кругів українських. Появилася група більшовиків-українців, що з переконання приймали більшевицьку доктрину на українському національному ґрунті. І коли б більшовики були в більшій мірі комуністами, ніж московськими централістами, то більшовизм на Україні, можливо, мав би іншу долю. Українські елементи, що надавали б більше значіння моментам національно-державним, ніж соціальним, свідомо прихилилися б до більшевицької влади і стали б за неї, коли б могли вільно працювати в національних інтересах України.

Напевно можна сказати, що і значна частина української еміграції повернулася б додому для праці в такому напрямі, — «поворотницька» течія, що запанувала кілька літ тому серед еміграції, знайшла б для себе широкий вихід. Трудно взагалі говорити про те, що могло б бути, та не сталося. Певні досягнення національні було б побільшено та змінені, але розклад через впровадження комуністичних засад в народне життя українським же таки руками був би остільки шкідливий, що анулював би всі інші здобутки. Та нічого того не сталося, і якраз тому, що інтернаціоналісти з теоретичної засади, більшовики на ділі показалися вузькими московськими централістами, які інтереси московського центра поставили вище за інтереси інтернаціонала, — бо ж сей останній, як доктрина, не перечить, щоб соціальне життя має виявлятися в будь яких національних та державних формах (комунізм взагалі визнає державну форму, як тимчасову, переходову до чистого комуністичного устрою). Ідейні українські комуністи, розуміється, обстоювали б інтереси української совітської республіки принаймні остільки, що не дали б її так безоглядно експлуатувати, як це бачимо за нинішніх наймитів московських. В дійсності більшовизм на Україні прибрав характеру протинародного, цілком ворожого інтересам народнім. Один з досвідчених дигитарів більшовицьких, Бессодовський, влучно характеризує державні права української совітської республіки одним фактом: «членів українського правительства розстрілюють таємно, без суду, в підвалах ІПУ», і дає конкретні ілюстрації до такого свого твердження.

Але позичені ними гасла державної незалежності впали на національно - державні традиції, що ніколи не завмірали та знайшли для себе здійснення в час фактичного існування української незалежної держави. Півроку оповіщували та реклямовані більшовиками в цілях «уловлення душ» ті гасла впливали на маси відповідним способом, підсилюючи їх самостійницькі стремління, і дали наслідки, яких більшовики не очікували. Перші в ті гасла повірили українські, по більшовицькому настроєні, елементи, що не були позаблені українського патріотизму. Прийнявши гасло української незалежної республіки совітської поважно, вони відповідно скерували свою чинність, що на ділі зовсім не відповідала справжнім стремлінням московського осередку. В українському таборі більшовицькому появилися «ухили» від московської більшовицької лінії — в ділянках не лише культурно-національній, але і в господарчій та політичній. Перейшли перед нашими очима так зв. «шумскізм», домагання українського уряду більшовицького в справах бюджету, розвитку промисловости, навіть кордонів державних, виступи літературні з гаслами «орієнтації на захід», — хоч на усе те з московського більшовицького Олимпу було нагримано, репресіями придушено, але духів випущено з пляшки, і зібрати їх та знову запакувати стало трудно. Думки й стремління мас, в демагогічний спосіб спровоковані самими більшовиками, пішли в напрямі, якого ті найменше бажали. Ідея української державности все глибше пускає коріння, і більшовики одступили назад і навіть репресії не тільки їм не знищують, а лише поглиблюють в свідомості мас, бо наочно доводять незмірну протилежність що до інтересів народніх між власною національною державністю і чужинською окупацією. Спогади про Українську Народню Республіку, про Симона Петлюру приймають характер легендарний, овіякий романтизмом, все більш принагідний, дають сюжети до новітньої народньої творчости. Так натура української державности, не пушена у двері більшовицької республіки, силоміць продирається у вікно — у незастрашену репресіями свідомість народню.

Так план збільшовичення України скрахував якраз на ґрунті національному. Навіть по-за моментами соціальними, українські національні стремління пішли всупереч московського централізму, того самого, що й за вічної пам'яті часів царських. Фальшиві гасла, фактичне зневаження елементарного права, гнобителство, визискування, — за ті свої якості більшовизм став ненавистний для українських мас — і як більшовизм, себ-то комуністична доктрина, і як дана форма московської окупації.

Ті самі настрої ворожості до большевицької влади панують не лише на Україні, але й серед інших большевицьких в'язнів. І це відчуває перш за все сама большевицька влада та відповідає на це новими й новими репресіями, що тимчасово заглушають одвертий вираз протесту, але разом поглиблюють почуття того протесту серед поневолених народів. Відчуває це, як певний барометр московських інтересів, і еміграція московська, якій оті саме відбіжні, з погляду московського, наслідки большевицького режиму завдають найбільшого болю. Перші відчули ці наслідки московські ер-деки, як більш далекоглядні завдяки більшій своїй інтелігентності. Орган Мілюкова ще три роки тому писав: «а що, як при тому (за упадку большевизму), замість о д н о ї всеросійської влади, повстане кілька організованих, але зовсім не союзних, а незалежних влад?» Покликаючись головню на «український сепаратизм», мілюковська газета турбується, що то буде, коли справу упадку большевиків «буде вирішено в напрямі дальшого роздроблення Росії». А тепер і ес-ери московські плачуть над тими самими перспективами. Керенський, їхній, так би мовити, «воєвода Пальмерстон», що на мапі Україну «поражає указательним перстом», також бідкається в справі різних прикрх можливостей по упадку большевизму: «треба мати на увазі, що крім «еволюції» й «революції», можливий для Росії, ще й третій вихід: розпад і розклад Росії, як наслідок сепаратистичних рухів і розмаху пристрастей і у «русских», і в «нерусских». І от, стоячи перед перспективою можливого розкладу Росії, ми і вітали всі ті кроки большевиків, які штовхали країну до нормального ладу... Я думаю, що еволюція неможлива, буде або упадок большевизму, або... Оце або мене й трівожить».

Як бачимо, і у ворожій нам стороні, навіть у цілком протилежних її колах, думка про розпад совітського союзу на окремі незалежні держави вже усвідомлена. З того можемо лише зайвий раз упевнитися, що не марна була та провідна думка, що нею ми керувалися в творенню української незалежної держави і там дома, і що керує вона нами й тут, на вигнанні та світлім нам провідним гаслом в нашій посиленій для кожного праці у тому ж напрямі.

Для нас реальне значіння має, розуміється, лише фактичний стан річей по стороні українській; головню — там, на Україні, що стане тереном рішучих подій, та в певній мірі й тут, серед української еміграції, що до тих подій готується — і в своїх провідних чинниках, і взагалі в усіх її конструктивних елементах. І з цього погляду важливо зазначити, що згадане становище — поглиблення державних стремлень українських — має лише скріплятися, бо вся лінія поступовання окупантської влади фактично йде (та лише так і може йти) якраз в напрямі ще більшого загострення тих умов, які сприяють посиленню української національно-державної свідомости. Не можемо спинятися на всіх, що це доводять, фактах докладно. — то ж візьмемо лише де-які, головніші.

Система большевицького управління на Україні зразу ж по окупації розпочалася і надалі все більше посилюється в характері гнобительства, терору та експлоатації. Що до політичної сторони того режиму то вже самої ПІУ цілком вистачає, щоб викликати загальні огиду й ненависть. В стороні господарчій того режиму, в тій стороні, що в зруйнованому економічному стані стає головною вісю життя, панує визискування українського народу безоглядне й неприкрите. Коли раніше побори державні, — не кажучи вже, що не такі непосильні, як нині, — провадилися способами, які укривали дійсні їх цілі та призначіння, то нинішні методи державних поборів провадяться примітивними, цілком неукритими способами грабіжництва. Продукти селянського господарства, безпосередні продукти праці українського селянина, грабуються у нього в самій натурі та вивозяться на чужину, головню до Москвовщини. Сама вже ця очевидність грабіжництва посилює ворожу противність українського селянина до влади большевицької, як до влади московської, чужинської, що не лише чужа йому національно й територіяльно, але й ворожа протилежністю елементарних життєвих інтересів.

Характерно, між иншим, як поширюється соціальна зона ворожості до московських окупантів серед українського селянства. Раніше за ворогів большевицького ладу вважалися «куркулі» — більш міцні господарчі елементи селянства, проти яких большевикам удалося підбурити селянську бідноту — «комбіді». Нині, коли заводиться по селах колективне господарство («колхоз»), «куркулі», що всього позбавлені, зо всіма иншими зрівняні та обезправнені, вже лише з боку обсервують, що буде далі з того; їх позиції незадоволення й протесту перейняли на себе якраз найбідніші елементи, що досі фактично біля них живилися, — чи од них заробляючи, чи в якості їх пасожитів. Кельський спосіб господарства дає большевицькій владі можливість викачати з села всі засоби поживи, і в урівняних у головній долі всіх елементів села не залишається вже ніяких споживчих ресурсів. Досі протеговані, демагогічно усопосіблені комбідисти, опинившись нині в безвиходному стані, обертають як показують останні відомості, свої виплекані большевизмом настрої проти своїх батьків духових і ведуть перед протесту проти них. Отже окупаційне большевицьке поступовання на Україні своїм послідовним чином натурально доводить до об'єднання груп, досі протидя них соціально, та до поширення серед них однаково ворожих настроїв проти московської окупації. І що-далі, то більше.

Що-далі руї нуться господарчий стан села, то більше й швидче пролетаризується українське селянство. Вибиті із своєї господарчої колії, селяне шукають порятунку в містах, у фабричних осередках, що досі були у посіданню зайшлого, здебільш московського, робітництва. Відсоток українського елемента серед фабричних робітників на Україні зростає кожного місяця, і згадані соціальні обставини, що їх все посилює большевицька влада, не спиняють, а все більше прискорюють цей процес національного перегруповання серед кадрів фабричного робітництва. Отже проти волі большевицької влади, але в наслідок її послідовного чину, ростуть нові національні чинники і в тій, здебільшого чужинській, верстві соціальної, що досі провадила перед в політичному життю на Україні.

Ці факти зросту ворожих до московської окупації настроїв саме на ґрунті економічному, що завжди був основою соціальних та політичних рухів. Факти поширення тої ворожості серед ріжних, аж до протилежності, верстов соціальних, нарешті факт наростання тих настроїв і серед тої на Україні верстви, що служить нині єдиною основою станом-партійної большевицької диктатури, — ці всі процеси життя на Україні набувають великого політичного значіння і заповідають у майбутньому великі наслідки політичні, сприятливі для нашої національно-державної справи.

Ми спинились, правда, на найбільш дражливій стороні життя в Свєдєпії, — на стороні господарчій. Але не ліпші для большевиків наслідки викликає поступовання їх навіть у найменш політичній ділянці — культурно-освітній.

Поставивши собі завданням виховати маси в напрямі комуністичному, большевики широко розвинули акцію «політграмоти», що мала ціллю прищепити тим масам комуністичну ідеологію, навіть заміряли для того зовсім зліквідувати неписьменність («лікбез»). Але вже мимо того, що всі «планстарші» плани большевицькі звичайно закінчуються «шишком», в данному разі, гадаючи научити думати по певному шаблону, большевики прорачувалися, зігнорувавши елементарний факт людської психології. Людина, почавши думати, виходить з кимсь призначених для неї меж думання і врешті думає по своїй волі, — так само, як і ті, що, навчившись читати, читають врешті й те, чого не мали на оці їх навчителі. Тож бачимо, що маси, за старих часів позбавлені елементарного політичного розуміння і вперше пробуджені політично шойно за революції, таки почали, під впливом большевицького розхитування їх думки, доходити до більшої свідомости соціальної і політичної та в сьому напрямі таки зробили певний поступ. При тому енергично проваджена большевицька політосвіта прищепила ідеологію большевицьку певній часті селянства, головню тій голоті, що стала матеріалом для «комбідів»; але, з огляду на різницю між большевицьким демагогічним словом та ошуканським ділом, під впливом всього поступо-

вання большевицького, свідомість політична українського селянства обернулася гострим своїм кінцем здебільшого ж проти большевиків. Більша свідомість дала людям краще зрозуміти суть московсько-окупантського режиму, його невідповідність народнім інтересам, його ворожість та шкідливість для України. Колишній «дядько», який раніше уникав думки про те, що виходило за межі його господарських інтересів, і з тої причини виявляв таку байдужність до своєї національно-державної справи, поволі, пройшовши певний курс політичного виховання, теоретичного і практичного, став «політикувати» проти своїх гнобителів, здебільшого ж тими самими методами, які йому так старанно засвоєвано. Той послідовний опір большевизації, що руйнує большевицькі розрахунки на Україні, той, як називають його большевики, «бандитизм» селянський, що так послідовно нищить большевицьких агентів та пюндує їх працю, — мають під собою не лише саме емоційне почуття помсти, але й усвідомлені мотиви протесту й боротьби з большевицьким гнобительством.

Зокрема, всі ті «політграмоти» та «лікбези», фальшиво прибрані в національні шати «українізації», як демагогічного гасла для уловлення українських душ, безперечно сприяли поширенню не лише політичної, і загальному розумінню, але й національної свідомості, що вже прокидалася з часу першої революції, ширше розвинулася в час війни, особливо ж в добу власної державности. Большевицьке гасло українізації, що в планах большевицьких мало лише службову роль, переросло призначену для нього міру, — стало складовим чинником серед усіх інших чинників національної свідомості мас і з того погляду дало наслідки позитивні. Про кількісний розмах тих наслідків можемо гадати по тих тисячах арештів, які переводяться тепер серед нової української інтелігенції по селах, що дістала своє політичне виховання в тенденційних живописнях большевицьких «лікбезів». Зоологічний шовінізм московський мусив, з самої своєї натури, заговорити, коли «українізація» перейшла межі самої форми і українська свідомість національна натурально стала провадити до ширших вимог політичних. В наслідок того бачимо безсоромні, ганебні репресії що-до працівників української культури, — репресії, що викликають обурення й огиду навіть у недавніх симпатиків большевизму. Як і все інше в краю большевицької демагогії, арешти українських діячів культурних переводяться під фальшивими, демагогічними гаслами. Провакаційними способами готується проти них процес-моєстр, в «кому сим аполітичним працівникам в ділянці української культури безпідставно закидається злочин протидержавної змови. Але дійсна причина й успіх тих репресій, і зокрема процесу значно простіша, а саме — піднявся зріст української культури до такої міри, що вже самі моменти культурного порядку промовляють про значіння її права національного чинника і в певній залежності від того зріст національної свідомості, що і без змови таїть для большевиків загрозу на Україні. Репресіями думають знищити людей, результати їх праці, саму думку. Такі завдання ставили собі усі ті, що своїм сліпим і тупим чином лише ушляхотнювали значіння чину ідейного, саможертвовного, та тим самим поширювали впливи переслідуваної ідеї.

Такі саме наслідки поступовання большевицького і в інших ділянках життя на Україні. Взяти хоча б справи релігійні. З релігії, справи особистого сумління людського, здолали вони утворити, можливо, найактивнішого чинника опору проти себе, бо повитий він найбільше ідеальним гаслом людського сумління. Большевики відновили переслідування віри, — як у початкову добу християнства та в найтемніші часи середньвіччя, зневажаючи, які то у свій час наслідки провадило за собою. Наслідки ті, протилежні намірам большевицьким, яскраво повторюються, особливо на Україні з її міцними релігійно-церковними традиціями, яких не здолала придушити система московського царства в російській державі.

По десятих літах большевицької окупації настрої народнього протесту проти московської окупації доведено до такої міри, як ще ніколи в нашій історії. Чужинність та ворожість московської большевицької вла-

ди усвідомлено, чужинський режим большевицький зненавиджено. Логичний витяг з того в свідомості народній може бути лише один — ідея своєї влади, власної держави, своєрідного, відповідного інтересам народнім всього ладу життя.

Результат такий здобуто тяжкою ціною. Розуміться, ніхто свідомо такої ціни не платив би; але чи вважати це за добре чи зле, хотіли б того чи ні, а мусимо прийняти, як життєвий факт, той вислід, що большевицький режим московський став для українського народу жорстокою, але чинною школою політичної його свідомости. Треба визнати, що за довгий час московської неволі в українському народі у великій мірі розгублено історичні традиції державної незалежности, старі традиції демократичного народоправства, що переймали всі сторони його життя. Наслідки з того давали себе чути в добу визвольної боротьби дуже болюче. Поруч з високими зразками патріотичної посвяти було досить партикулярних, егоїстичних, деструктивних настроїв, що гальмували й загальмували справу нашого визволення. Влада своя, демократична і гуманна, ледве чи здолала б за десять літ переробити ті хворобливі наслідки довготривалого чужинського панування. Лише таким грубим кляном, як режим большевицький, можна було вибити з української психики отой розкладовий, шкідливий клин байдужости та пасивних чи активних протидержавних настроїв, що їх застала українська революція та так влучно використали на початку большевики. Розуміється, не благословляти маємо той обух, що вже десять літ б'є по живому тілі українського народу; але не можемо не визнати, що той обух, разом з великими цінностями українського народнього життя, розстроїв і багато шкідливих елементів, що те життя розкладали.

В останній рік, надто тяжкий, найбільше скристалізувалися і в самій чинності большевицькій, і в свідомості народній ті факти гнобительства і визискування, що започаткувалися з приходом большевиків, посилювалися на протязі десятка літ і врешті досягли неймовірної міри. Терпець народу вже уривається, — починаються партикулярні виступи в окремих місцевостях, — розуміється, на шкоду прийдешньому організованому визвольному рухові. Це починає денервувати найбільш нетерпеливих серед нас, що під впливом фактів останнього часу нетерпеливо ставлять собі запитання: коли ж нарешті?

І наймудріший не дасть на те відповіді. Але не треба ні мудрим, ні пророком бути, щоб розуміти головніше, — те що нас найбільше обходить, — не як окремих людей, з колії життєвої вибитих, а як живих складових атомів цілої нашої справи національно-державної.

Позбулися вже ми найнебезпечнішого, що загрожувало нації українській, а чого вже не висить над нею, — великої, сильної, могутньої держави російської. Та соціальна утопія, що замість неї тепер існує, мусить здиміти вже з причини своєї утопічности, — хоч би й довший час, іще здолала продержатися. Тож не сей перехідний фантом історії, хоч би як тяжко дошкуляв він, треба брати у остаточний обрахунок в перспективах нашої національно-державної справи, — а те більш стало, що по тому настане. Але яке б державне тіло в дальшому не повстало на її місці, воно вже не матиме ні тої зовнішньої, ні тої внутрішньої сили, як колишня імперія, що не лише заміряла, але й мала певні вигляди коли не знищити, то дуже й дуже надщербити нас, як націю, в певній мірі навіть досягла цього, витворивши таку ганьбу нації, яким є покруч — «русскій малорос». Та викив род наш, не загинув на повільному вогні туртур фізичних і духових у тій державі, — в кріпачстві, в темноті, в складній лабораторії винародовлення, приспання духа національного і взагалі духа людського. На тілі тої минулої загрозової небезпеки майбутнє вже не виглядає страшно. Не загинув наш народ тоді, то вже не загине тепер, коли пробудився по довгий і небезпечній летаргії до життя, коли всіма фібрами тіла й душі почуває потребу беззастанної боротьби за своє існування і тим самим — за свої права національно-державні, що усвідомлені, як конечна умова й основа його існування взагалі: Ніколи ще ідеологічне гасло: «в своїй

хаті своя правда, і сила, і воля» не було так тісно зв'язане з повсякденними умовами життя народнього, ніколи ще те життя не висувало його з такою необхідністю, так переконуюче по кожному кроці, — бо боротьба за той ідеал стала кінцевим постулатом повсякденної боротьби кожної української особи за існування своєї і своєї родини. Глибоко усвідомлена масами життєва необхідність визволення завше була чинником, що приводив до перемоги в боротьбі народа за свої питомі інтереси. Тож навіть залишивши в стороні той факт, що тепер і інші умови більш для нас сприятливі, ніж коли раніше, — маємо признати, що нинішні процеси народнього життя на Україні, нинішній здви́г народніх настроїв, так загострених обставинами живого життя, стають тим головним чинником, що наближає сподіваний час визволення України. І з певністю можна сказати, що ніколи ще не стояли ми так, як тепер, близько до рішучих подій в нашій національно-державній справі, — навіть на передодні всеросійської революції. Бо тоді справа наша розвивалася й поволі назрівала в процесі революційному, а тепер, скоро повстануть поважні заворушення, вона зразу стане у весь свій зріст, і головна боротьба на сході Європи буде провадитись біля неї, — за неї і проти неї.

30. XII. 1929.д

О. Лотоцький

Архієпископ Нестор Шараєвський

(Некролог)

Тільки тепер довідуємося про передчасну смерть видатного українського діяча на ниві рідної церкви — архієпископа Нестора Шараєвського, що помер 27 жовтня мин. року. Народився він в 1863 році. Посвячений у священничий сан був в 1891 році. Року 1921 його було висвячено на єпископа Української Автокефальної Православної Церкви.

Відомий проповідник, автор багатьох перекладів церковних книг на українську мову, невтомний діяч і вірний служитель церкви, мусів він багато перенести за свої національні переконання й тверду віру. Під натиском окупантів, його у 1928 р. не було обрано до Вищої Церковної Ради.

Поховано його при великій участі вірних в мурах святої Софії у Києві («Еклезія». ч. 3 з 15. 1. 1930).

До революції високопреосвященний Нестор Шараєвський, що був останні роки архієпископом Київським, був відомий також як видатний педагог, коли викладав Закон Божий спочатку в гімназії в Златополі, потім довгий час у Білій - Церкві і нарешті в Києві в 6-ій гімназії. Серед учнів користався надзвичайною повагою, його любили. Ті, що його пам'ятають, і старі і молоді, — а учні його єсть і тут, на еміґрації, — схоронили про нього як найкращі спогади, оповиті справжньою шанобою.

Учитель і учень в трудовій школі сов. України

Надаючи велике значіння кожному промінню, що може освітлити будь-який бік шкільної справи на сов. Україні, дозволю собі подати тут нові дані про сучасного учителя й учня трудової школи на сов.

Україні, на підставі того матеріялу, який знаходимо на сторінках останньої книжки (ч. 10) часопису «Радянська Освіта».

В статті М. Авдієнка «Вчителі трудшкіл» перш за все подаються дані про кількість шкіл, учителів і учнів за різні роки до і після революційного періоду.

Наведу тут для порівняння відповідні дані за 1915 і 1928 роки:

р о к и	кількість шкіл	кількість уч. посад	кількість учнів в тис.	учителів на 1 ш-лу	учнів на 1 учителя
1915	19.340	44.862	1.663	2,3	37
1928	19.429	66.146	2.383	3,5	36

Як показує наведена тут таблиця, за 13 років прибавилося на сов. Україні всього 89 шкіл, за те значно збільшилася кількість учителів і учнів. Не дивлючися на те, що кількість учителів збільшилася в порівнянні з 1915 р. майже на 50 відс., на одного учителя припадає в 1915 і 1928 р. р. сливе однакова кількість учнів.

Як відомо Наркомос відсунув здійснення обов'язкового загального навчання до 1933 року. Нема чого доводити тут, що ця обіцянка Наркомосу належить до тих «добрих поривань», яким далеко до здійснення, хоча би з огляду на брак учительських сил. Так, М. Авдієнко вказує, що для здійснення загального навчання протягом найближчої п'ятирічки, мусіло б що-річно приходити до шкіл що-найменше 12.450 нових учителів, а Наркомос може дати лише 5.800-6.000 учителів, та й то з того числа лише біля половини — учителів з педагогічною освітою.

Цікаво, що й тепер більше половини учителів не має педагогічної освіти, а саме, з 63.322 учителів, що подали про себе відомості, 36.391 або 57,5 відс. — без педагогічної освіти. Відсутність педагогічної освіти може в де-якій мірі компенсуватися педагогічним досвідом, а тому педагогічний стаж взагалі має не аби-яке значіння. З цієї причини наведу тут дані про педагогічний стаж учительства.

	число учителів, що дали про себе відомості	Педагогічний стаж учителів у відсотках				
		до 2 р.	2-4 р.	5-9 р.	10-24 р.	25 р. і більше.
Вся Україна.	62.987	10,7	20,2	29,2	34,8	5,9
Міста.	18.552	5,1	15,3	28,9	42,1	8,6
Села.	44.495	12,0	22,2	29,5	36,6	4,7

З цієї таблиці видно, що майже 23 всього учительства присвятило себе педагогічній праці з часу окупації України більшовиками, при чому що-до педагогічного стажу справа стоїть гірше в селах, ніж по містах (до 9 років стажу — в містах 49,3 відс., в селах — 63,7 відс.).

Що-до національності учителів, то серед всіх учителів маємо українців 76, 6 відс., проти 80 відс. українців у складі всього населення

сов. України, тоді, як росіяне, жида та німці мають серед учителів більшу долю, ніж відсоток їх в населенні сов. України.

Накінєць наведу тут таблицю, яка характеризує навантаження та заробітню платню в залежності від педагогічного стажу.

Г р у п и з а п е д . с т а ж е м .

катег. учителів	До 5-ти років		5-9 років		10 і більше р.	
	пересічне число годин на 1 особу на тиждень	пересічна платня в місяць на 1 особу	пересічне число годин на 1 особу на тиждень	пересічна платня в місяць на 1 особу	пересічне число годин на 1 особу в тиждень	пересічна платня в місяць на 1 особу.
Всі учителі						
УССР	24,7	50,0	24,7	51,2	24,8	51,7
по міс.	22,4	57,4	23,6	60,5	23,8	60,4
по сел.	25,2	48,2	25,2	47,4	25,3	46,6
чоловік.	24,5	52,6	24,4	53,5	24,3	53,7
жінки	24,8	47,8	25,0	49,4	25,1	50,3

З цієї таблиці можна зробити такі висновки:

1. учительство на селі більш навантажено працею, ніж учительство в міських школах;

2. проте сільське учительство одержує меншу платню, ніж міське учительство;

3. заробітня платня трохи підвищується із зростом педагогічного стажу, але це не стосується сільського учительства, заробітня платня якого пересічно зменшується із зростом педагогічного стажу;

4. жінки одержують меншу платню, ніж чоловіки.

Перехожу тепер до учнів.

На 15 грудня 1927 року в трудових школах 1-го концентру себ-то в 4-хрічкxх налічувалося всього 2.091.469 учнів.

Цікаво простежити, як гуртуються ці учні по національності відповідно до загальної кількості, населення кожної національності.. Про це подає відомості наступна таблиця.

Все населення	Загальне число	українці	росіяне	жида	німці	поляки	молдавані	інші
УССР.	29.696.775	80,0	9,5	5,4	1,3	1,6	0,9	1,3
учні 1-го концентру на 15.XII 1927 року	2.091.469	78,8	9,7	5,6	1,7	2,0	0,8	1,4

Отже виходить, що тільки українці та молдаване відстають у навчанні своїх дітей проти кількості населення свого національного складу.

Ст, Сірополко.

Полтавський Університет.

Полтавський український університету, заснований у 1918 році, проіснував недовго — якись два роки, виявився надзвичайно надійну діяльність, і був заневаженим у тім руші якої зачала Україна в пізніших літах.

В сьогоднішніх обставинах нашого розбиття й знесиленья мимоволі піддається гам'яті. Хочеться повірити у те, азад, глянувши в колиську мерця, щоб згадати його дитинство, повірити у життя й надію. Здається, що помер і авіаки. Так лише здається. Мов та молода деревина, ікрита ясным цвітом, жив і розвивався Полтавський університет, і егомійно перетворюючи свої буйні квіти в чудодійні овочі. Все і ромогляло за добрий ерожай. Не судилося.... Прийшов ворог народу українського й культури людської. Повне цвіту й надії, молоде деревце було зівечене жорстокою рукою дикунів; його квіти було топтане брудними чобітьми... Та поламавши гілки, пшокодиши і авіаки корінь його мелодію і і е зевсім ще кріпке, дикун рабівників все ж і е мав стільки сил, щоб згшити його зорсім. І лишилося воно прійжитті смачечим і і апізіпсованим. Тяжкої руші зачала, але й живучість виявило і авіакичай у.

Коли я згадую Полтавський університет, я згадую і е лише ті стіни й туту обстаюнку, в якій я, як його студент, разом з сотніями своїх товаришів слухав виладів; і і е лише тих професорів, що ці вилади вислушували. В моїй пам'яті Полтавський університет в'яжеться з цілєю добою ми улого. уже пережитого й історичного. В'яжеться органічно, як прояви того інтенсивного громадського життя, що було і авіакидайною властивістю цієї доби. Коли б я шукав за порівнянням цьому, то мусів би згадати український університет у Празі: як останній історичний буде зв'язаний цілком з добою нашої еміграції, так Полтавський університет лишиється на завжди зв'язаний з початком української революції, з добою того національного відродження й культурно-просвітнього руху, що переживала вся Україна, а в ній Полавшина, — в незабутніх 1917-18 і пізніших роках.

Полтавський університет, як прояв нашого національно-культурного відродження, і е був один оким. Він тільки, так би мовити, корював собою той культурно-просвітній рух і а Полтавині, що тоді стихійно цілком відбувався по цілій Україні. Початий з перших же днів революції, десь на початку березня 1917 року, рух цей організації о виявився в численних Просвітах та їх об'єднаннях, культурно-просвітній діяльості кооператив (головним чином споживчої) та земських уставах, а також у дегалязованій і поширеній діяльості гуртків середішкільної молоді. Всі ці установи й організації закроували тоді свої проекти культурно-просвітньої діяльості на дуже широкий масштаб, укладали для неї програми-максимума. Взагалі, це був час, коли освіта вважалася тою цілющою водою, яка одна містить в собі чудодійну силу проти всіх хвороб; яка е одиноким і універсальним засобом рятуьку від усіх історичних бід і нещастя української дійсності.

Пейрейяті такою традицією, з завданням скорішого досягнення вимріяних наслідків освіти, новопоставші організації, руками своїх діячів, спішили засновувати дуже численні і дуже різноманітні культурно-просвітні підприємства, починаючи від таких примітивних, як драматичні вистави чи мандрівні бібліотеки, й вичаючи різніми школами, театрами, студіями, курсами, музеями і т. и. Був це час коли ціле громадське життя на Україні розвивалося під прапором такої культурно-просвітньої праці, яка пізніше цілком незаслужено зневажалася під назвою просвітяства. Культурно-просвітній рух початку революції особливо захоплював собою українську інтелігенцію й українську молодь. Для останньої він був не тільки просвітнім, — був якимсь виявом революційної енергії й громадського життя взагалі.

Засновання українського університету в Полтаві завершує собою цей просвітній рух і в Полтавщині. В утворення його взяли участь усі ті організації, що цей рух в собі осередили — Просвіта, Земство, Кооперативний Союз. На жаль, за браком точних даних, я не можу оцінити пайки кожного з них у справі заснування. Та це врешті не так і потрібно зараз. Чи ця участь була формальною, чи фактичною, чи коштом, чи людьми — це справи не мій: фактом лишається певне співробітництво всіх цих установ і організацій в справі утворення української високої школи в Полтаві. Співробітництво й опіка українським університетом з боку його фундаторів виявлялися й пізніше, особливо в крижачі моменти, якими для університету були дев'яті шти, а й совітський режим. Найбільша доля праці по організації й честь самого відкриття в Полтаві українського університету припадає все ж Полтавській Просвіті з її чільним діячем тоді Ол. Левківським, але участь у цій справі Полтавського земства й кооперативу, рівно як і декого з членів українського клубу в Полтаві теж була досить видатною.

Зупиняючися на цьому докладніше, я хочу підкреслити той факт, що Полтавський університет був в твором громадської ініціативи й громадських зусиль. Це стараюся підкреслити тому, що в пізній літературі подекуди звертається увага на час офіційного відкриття Полтавського університету (вересень 1918 р.) і на цій підставі родиться певний висновок про особливі заслуги в цій справі тодішні всі державні. Полтавський університет застосовується у лезку таких установ, як Українська Академія Наук і державні університети у Києві та Кам'янці-іа-Подільці. Не беруть судити, і скільки тамті високі установи могли вважатися продуктом лише певної доби відродження української державності, але що торкається Полтавського університету, то вже своїм повстанням завдячує виключно громадській ініціативі і час відкриття його не має ніякого зв'язку з участю держави в справі його організації. По-аж ім зовсім доказом цього може служити той факт, що Полтавський університет ніколи державі ім не називався, а від початку росив ім'я свого матірнього шя — Полтавського Товариства «Просвіта».

Чи брала взагалі держава якусь участь у підготовчій діяльності по його утворенню? Відповісти на це питання з певністю не беруть. Знаю лише, що ні республіканська, ні гетьманська українська влада не була проти проєкта відкриття українського університету в Полтаві, але тут же муну нагадати, що в ті часи українська державна влада взагалі не перешкоджала подібного роду підприємствам. Пригадую також і те, що на вродистому відкриттю Полтавського університета (здається 16 вересня 1918 року) іменем влади промовляв В. Н. Андрієвський, тоді губернський комісар освіти на Полтавщині. Його виступ було зустрінуте надзвичайно прихильно, а його довша промова на цьому святі була вислухана з великою увагою. Але виступ В. Андрієвського українське громадянство вітало не як виступ представника тодішньої державної влади — про його конфлікти з губернськими органами цієї влади всім було досить відомо — а як виступ добре знаного на Полтавщині українського діяча і заслуженого оборонця національних позицій, що додав не мало й своєї праці до організації української високої школи в Полтаві. На жаль, сам В. Н. у своїх споминах «З минулого» не зупиняється зовсім на справі полтавського університету, хоч про його повстання він певно міг би подати не мало цінних відомостей. Про якусь іншу участь представників тодішньої влади чи органів у організації університету мені досі не доводилося ніде ні читати, ні чути. Пояснювати це можу тільки тим, що такої участі або не було зовсім або ж вона виявлялася дуже побіжно й непомітно. Не з державної ініціативи ця установа повсталала й не державними силами вона була утворена. Вперше до ближчих стосунків з державою Полтавський університет прийшов і державної опіки зазнав уже за совітського режиму — тоді його було удержавлено, але це удержавлення було разом і його смертю.

Культурно-просвітня праця на Україні в 1917-18 р.р. переводився

по якомусь максимальному програму. В короткий час хотілося здобути те, на що й при кращих обставинах були потрібні довгі роки. Не помиляюся, коли скажу, що в тому рухові і тодішній діяльності було дуже багато гарячого захоплення й трохи замало холодного розрахунку. Праця в значній мірі провадилася наспіх і не ґрунтовно. В багатьох місцях народжувалися такі культурні установи, для яких ще не виспіли там об'єктивні умови й які при перших несприятливих ударах так само скоро занепадали, як перед тим і народжувалися. Прикладів цього можна було б навести дуже багато.

Чи не був одним з таких і український університет у Полтаві? Витвором випадковим, слабим і маложиттєвим? По всебічному зваженню обставин і справи мусимо рішуче заперечити таке твердження. Проти нього свідчить наступне: по-перше Полтавщина від довгого часу мала досить значну потребу у високій школі, по-друге, Полтава мала дані для засновання у себе такої школи й, по-третє, полтавські організації приступили до здійснення самої справи надзвичайно помірковано й обережно.

Потреба полтавчан у високій школі задовольнялася раніше студіями в старих університетських містах (переважно в Києві та Харківі), а з початком революції частково також юридичним факультетом у Полтаві, що був філією Харківського університету. Цей факультет цілком російський по викладовій мові й ніби по складу своїх професорів, розпочав функції вже з осені 1917 року, значно раніше українського університету. Професорський склад його творили харківські сили й тільки одиниці були з місцевих правничих кол. Слахців цей факультет мав сотні. Це далеко не були самі росіяне, хоч факультет ніби й був російський. Не були це й люди, що хотіли виключно правничої підготовки або мріяли лише про юридичну діяльність у майбутньому. Була це студіюча молодь Полтавщини — мійська й сільська — переважно українська по своєму походженню, хоч з значним відсотком росіян і жидів, яка прагнула освіти і яка в силу різних умов не могла дістатися на студії ні до Харкова, ні до Києва, а мусіла студіювати в своїй Полтаві й саме ту науку, яка тут була. Юридичний факультет у Полтаві протримався неповний рік. Погіршилися умови залізничної комунікації з Харковом, приїзд професорів звідти утруднився і факультет, опертий на чужі сили, перестав функціонувати. Спроба філіяльної організації в тодішніх тяжких і мінливих обставинах себе не оправдала й харківський університет змушений був ліквідувати свій юридичний факультет у Полтаві.

Для організації української високої школи Полтава мала даних значно більше, ніж для засновання там російського філіяльного факультету. Готівка місцевих наукових сил і загальних умов промовляли за засновання тут у першу чергу історично-філософського та природничо-математичного відділів. В заснованню їх полтавські діячі поступували дуже обережно. Не покладаючися на місцеві сили, які, хоч здебільшого й мали за собою досить поважний науковий стаж, але не були відповідно кваліфіковані, полтавці вдалися за допомогою до Харківського університету, запросивши звідки професорів. В цьому відношенню вони ніби наслідували практику юристів, але на ділі була дуже значна різниця: юристи мали в Полтаві філію Харківського університету, українці засновували тут свій власний університет в складі двох факультетів лише за допомогою харківських професорів. Участь цих останніх не була довгою, вони тільки налагодили наукову організацію й розпочали працю, даліше провадження якої ще протягом першого року цілком або частково передали місцевим науковим силам.

З цих харківських професорів, які приїздили до Полтави й викладали тут свої курси, мені пригадуються такі видатні наукові імена, як М. Сумцов, Дм. Багалій, Хв. Шміт, С. Кульбакін. Приїздили крім того — В. Веретенников, В. Барвський, Євг. Кагаров, Євг. Черноусів і ин. Євг. Черноусів був і першим деканом історично-філософського факультету. Пізніше його заступив на цій посаді молодий доцент московського університету, що тоді саме переїхав до Полтави, Ів. Рибаків.

Місцеві сили спочатку займали при цих харківських професорах стави нових помішників чи співробітників, здебільшого були доцентами. Харківські професори читали переважно основні курси; місцеві ж, під їх проводом, вправлялися на різних вузких чи спеціальних курсах. Були між ними й такі, що відразу ж почали самостійну працю. З місцевих полтавських сил пригадую цілий ряд осіб: Ів. Чапелка, автора великої 2-х томової магістерської дисертації про незалежність християнської етики від античної філософії — викладав історію філософії і був першим секретарем університету; В. Шербаківського, завідуючого полтавським архієпископичним музеєм, який свої виклади з праісторії дуже докладно ілюстрував річковими даніми; відомого полтавського українця, В. Щепотьєва, який викладав історію українського письменства; Н. Мірзу-Аван'яц, що викладала історію України; педагогічного діяча Г. Ващенко, який викладав психологію; бувшого директора Яворовської гімназії, І. Приймю, що був і першим директором першої української гімназії в Полтаві, викладав на університеті українську мову, нарешті згаданого уже мною Ів. Рибанова, що викладав історію Росії. Пізніше професорський склад було поповнено новими науковими силами. З цього пізнішого призиву пам'ятаю колишнього секретаря «Української Життя» Ів. Лебединського, покликаного викладати економічну науку; д-ра церковної історії, старого петербурзького професора С. Сагарду, який викладав історію християнства; вихованця іжезського інституту, спеціаліста по класичній філології Ол. Бузиною; Л. Степанова, одного з небагатьох, що викладали по російському — читав західно-європейські літератури; Т. Богданович, авторка біографії В. Короленка, викладала історію французької революції (теж по російському), молодих філологів М. Йогансена та Ів. Капустянського, тепер досить відомих у літературному житті соціальної України і ин. Серед професури пригадую собі ще історика українського мистецтва С. Таранушенка, історика Греції Гриневича й викладача німецької мови С. Берга. Загальну науку права, яка викладалася на історично-філологічному факультеті, читали Чуйко й Дябло. На природничо-математичному відділі можу пригадати тільки кільки імен, а саме Герасименка, Миколаїва та В. Воропая, хоч було їх там значно більше.

Ці молоді наукові сили, здавалося недосвідчені й не зовсім підготовані до такої важкої праці, до якої були покликані, вповні справилися з своїми завданнями й цілком оправдали себе. Праця цих людей була творчою і у своїй творчості ентузіастичною. До своїх обов'язків вони ставилися надзвичайно сумлінно. Пригадую де-кого з них, з якою пильністю вони оброблювали кожен з своїх викладів, з якою старанністю готувалися до кожного свого виступу перед слухачами. За цілий час я не можу згадати ні одного пропущеного ними викладу, або практичних вправ. Відносини з студентами були у них завжди дуже близькими й приязними. Кожен з слухачів охоче звертався до професорів, будучи певним, що зустріне уважне відношення до своєї справи й допомогу. Але при такій своїй поготовленості професори пред'являли до своїх студентів і дуже високі учбові вимоги. Виявлялося це особливо при іспитах.

Іспити звичайно відбувалися або з цілих предметів, що були прочитані на університеті, або ж з більших відділів їх, що читалися принаймні не менше двох семестрів. Для іспиту кожен професор складав спеціальний програм і вказував літературу, яку необхідно було використати. Іспитовий програм вимагав докладного знання цілого предмету, а не лише основних проблем його. Серед літератури вказувалися не тільки загальні курси, а дуже часто називалися й спеціальні праці — монографії та розвідки. Практика цих іспитів-зачетів, як вона установилася з першого ж року в Полтавському університеті, нагадує собою скорше іспити ріборозні й уже ніяк не може прирівнюватися до звичайних кельоквіумів. Вимоги до слухачів справді були підвищеними. Мені зовсім невідомі випадки, коли б полтавські студенти йшли на іспити до своїх професорів «на чорно» або «на арапа», як це досить широко практикувалося і практикується по інших школах. При таких вимогах, які професура ставила до своїх слухачів у Полтавському університеті, таке підприємство було згорі засудже-

не на повний конфуз для його автора. Так само не обіцяла нічого доброго й підготовка по різким скороченим курсам, репетиторіумам, конспектам і т. и. Ці підручники, так поширені в інших місцях, зовсім не вживалися полтавським студентством. Останні є послуговані звичайно солідніми курсами, доповнюючи їх скриптами викладів; пильніші ж одинці використовували часто й багатомовні збірки.

Певна публіка, вороже настроєна супроти українського і національно-культурного відродження, ставилася до Полтавського університету з великим упередженням і навіть із зневагою, як до установи єдинодержавної й іждої в порівнянні з їхніми уявами про університети. Та коли це ще мало якісь пілстави в тому, що Полтавська висока школа була справді усталеною мелодією, не усталеною в своїх традиціях, то що торкається вимог та їх виконання — в цьому відношенні молодий Полтавський університет як з боку професур, так і студентства, був бездоганний і безперечно стояв значно вище від багатьох старих університетів.

(кінець далі)

С. Наріжний

Одна з забутих книг.

Для уявлення собі того, як по-за Україною розуміли її, досить цікавим є вистудювання чужих географічних творів, атласів. Політики літератори, публіцисти й інші наукові представники можуть забути якусь країну і навіть цілий нарід. Географам же це забороняє сама суть їхньої науки. І це дійсно так. Всі європейські історії і географії, напр., Україну майже не забувають. Чи правдиво чи не правдиво, але так чи інакше вони її відмічають не лише етнографічно, але часом навіть і адміністративно. Як цікавий зразок наводимо опис (дуже короткий) французького, сьогодні вже забутого «Atlas Universel». A. Payès. Librairie de l'Echo de la Sorbonne. Rue Guenegaud. Paris. 1875.

Цей атлас в описі Росії (частина фізична і політична) відмічає наш край терміном «Малоросія або Україна», а назву українського народу — «малороси або русини». На карті атласу Київщина, Чернігівщина, Полтавщина і Харківщина називаються просто «Україною»; решта української території називається, обласними історичними назвами. Етнографічно на карті населення визначено, як «малороси». «Atlas Universel» був виданням популярним, для ширших мас, складеним по дидактичній методі для короткого, доброго і бездискусійного вивчення. Отож всяка назва його і твердження мусіли твердо западати в голови десятків тисяч молоді, що по ньому вчилася. Але одно, як бачимо, наука, а друге реальна потреба і необхідність. Чисто платонічний інтерес до України, який можна знайти у французькій літературі далі не перетворився в щось політичне, в тісніший контакт двох культур, двох країн. Треба було революції і української боротьби за незалежність, щоб знов поновити у Франції пам'ять про Україну не на картах, але вже в дійсності.

І. Заташанський

Лист із Варшави.

В одному з попередніх чисел «Тризуба» звертали ми увагу його читачів на низку постанов, які були винесені на останніх зборах Союзу українок-емігранток у Польщі і якими характеризується в останньому часі організаційне життя українського жіноцтва у Польщі.

Такі моменти, як організація викладів на медично-санітарні теми, як організація курсу в сестер-жалібниць, що мають бути засновані при Союзі в біжучому році, — свідчать про те, що наше українське жіноцтво не має заміру лише байдуже приглядатися до нашої прийдешньої збройної боротьби і вже тепер воно готується до активної в ній праці.

Мало сконстатувати ці моменти, треба підкреслити, що варті вони найширшого попєртя нашого еміграційного загалу і є вони тим прикладом, який заслугує на найскоршу реалізацію його рівно-ж і в інших осередках склєчення нашої еміграції.

Постанова розпочати організаційну працю в напрямку скликання все-еміграційного жіночого з'їзду і створення всееміграційної централі, яка репрезентувала б українське жіноцтво перед цілим світом, яка в його імені виступала б на міжнародньому форумі, яка керувала б його працею в все-еміграційному і міжнародньому маштабі, — свідчить про те, що українське жіноцтво не приглядається байдуже і до сучасної нашої боротьби, а мобілізує всі свої сили, щоби в цій останній, а особливо на міжнародньому форумі, зробити все, що може.

Але цими днями кинуте гасло нове, що з приємністю нотуємо і вітаємо: цими днями розпочато організацію і об'єднання жінок, що репрезентують народи, об'єднані в «Прометей», — жінок Азербейджану, Грузії, Дону, Криму, Північного Кавказу, Кубані, України і т. д. 16 січня б. р. відбувся в «Прометей» реферат пані В. Завадської, темою якого була — «Жінка у визвольній боротьбі народів».

Не будемо торкатися тут змісту реферату, який, між иншим, був дуже цікавим і містив в собі характеристику найвидатніших жінок, що брали участь у визвольній боротьбі різних народів, даючи не раз слідування гідні приклади великої любови до рідного народу, великої самопосвяти, лицарства, а не раз навіть її очолювали.

Свій реферат закінчила пані Завадська закликком до жіноцтва народів об'єднаних в «Прометей», зорганізуватися при ньому, творючи при цьому окрему жіночу його секцію. Представники поодиноких народів в промовах гаряче вітали цю думку і висловлювали надію, що в недалекому часі вона буде зреалізована. І справді через п'ять день, а саме 21 січня б. р. відбулося організаційне зібрання жіноцтва, на якому обрано Управу секції і намічено план її діяльності; в ньому на перше місце поставлено — працю на міжнародньому форумі.

До Управи жіночої секції «Прометею» увійшли: п. В. Завадська (голова), княгиня Баґратіон (заступн. голови), п. Казум-Бек (секретарь), пані К. Безручкова (скарбник) і п. Хавшоко (господарь).

На цьому можна б було закінчити наш допис, але хочемо зупинитися ще на одному факті. З сумом констатувала п. В. Завадська в своєму рефераті між иншим те, що в той час, як кожна держава має тепер пам'ятник «Невідомому Воякові», ще ні один народ не здобувся на те, щоби збудувати його своїй «невідомій жінці». І чи не буде відповіддю на ці слова те, що Україна і інші поневолені Москвою народи жертв своїх дочок не забудуть і збудують їм, може і перші, пам'ятники вдячності разом з такими ж і для свого «Невідомого Вояка».

А поки що уярмлений «Прометей» стікає святою кров'ю найкращих, синів і дочок. Готуймося до його визволення.

І. Липовецький.

3 міжнароднього життя.

Іспанські справи.

Ще одним диктатором у Європі стало менше, бо з політичної сцени зійшов ген. Примо де Рівера. Сталося це в спосіб квазі-парламентський, при чому роллю відсутнього в Іспанії парламенту заграли генерали й полковники іспанського війська. А саме так: між королем та диктатором повстали незгоди з приводу видання де-яких поточних декретів. Диктатор, аби вирішити справу на свою користь, запропонував звернутися за тим до армії, щоб вона постановила: залишатися йому, чи одходити. Звернулися, і армія в особі своїх командних людей порадила ген. Примо де Рівері одійти. Він послухався, подав королеві прохання про демісію; король її прийняв, визначив на його місце іншого генерала — Беренгуера, — і диктатура зникла.

На цьому місці свого часу дано було характеристику ген. Примо де Рівера та його способу урядування. Примо де Рівера наче-то зовсім не вмів до галерії диктаторських типів, хоч він часом і намагався наподібляти свого попередника й сусіду по півострові дуче Мусоліні. Сам себе він звав «диктатором проти волі», а на запитання короля: «де навчався політиці», — начеб то одповів: «у каварні». Був людиною вабливого жесту, веселого гумору і навіть, як здається, добрих намірів і доброго серця. Часто говорив про свій «жах перед кров'ю», і справді сам од себе ніколи не вживав терористичних методів, хоч і мав у своїх руках довший час необмежену силу й абсолютну владу в країні.

Цю його рису характеризує може найкраще останній випадок з судом над вождем революційного вибуху Санче Гуеро, ворогом диктатора, видатним політичним діячем попереднього конституційного режиму. Вибух той стався з рік тому, в одному з іспанських гарнізонів. З революції тої нічого не вийшло, але всі її лідери були заарештовані й поставлені перед судом, в тому числі і Санче Гуеро, що приїхав в Іспанію з еміграції, аби дати верховний провід цілій справі. Перед судом його поставили, але не знали за що судити. Санче Гуеро домагався, аби його судили за те, що він хотів повалити владу існуючу; а Примо де Рівера вговарював його, щоб він погодився на те, аби його судили лише за самовільний переїзд іспанського кордону. Сперечення те тяглося кілька місяців, а тим часом Санче Гуеро сидів під арештом на прекрасній яхті, приймав кого хотів, давав інтерв'ю і т. и. Нарешті вирішено було, що судитимуть його за змову і повстання проти уряду. Скликаго було військовий суд. На суді оборонець Санче Гуеро зробив заяву, що змова та і повстання не можуть вважатися злочином. Злочином то було б, коли б це було повстання проти законної влади; що до диктаторської влади, то проти неї можна повставати, бо вона незаконна. Військовий суд розважив цю заяву, визнав її слушною і звільнив од суду Санче Гуеро. Погодився з тою заявою і сам Примо де Рівера, пам'ятаючи, що його влада справді, так би мовити, незаконна, бо повсталла вона шляхом революційного вибуху проти попередньої влади. Цей факт характерний не тільки для самого Примо де Рівера, що міг би в той час зробити, що хотів із Санче Гуеро, з його оборонцем і суддями, але й для політичної психології цілого іспанського громадянства. Мабуть ніде в іншій країні та з іншим диктатором він повторитися не міг би.

Примо де Рівера став диктатором 15 вересня 1923 року. До появи диктатури в Іспанії безперечно спричинився недавній перед тим похід фашистів на Рим та їх перемога. До того ще й тодішні політичні обставини в Італії та Іспанії були дуже подібними. Деформація політичних партій, що перетворилися в персональні котерії, брак парламентської дисципліни, зловживання парламентарів своїми правами, безнастанні урядові кризи, а в наслідок того — не сила якої будь влади завести який будь сталий лад в країні, і нарешті — загрозливе наростання комуністичної пропаганди.

До того ще треба додати чисто іспанські факти, а саме: невдала зтяжна війна в Мароко та сепаратистичні змагання, особливо серед каталонських націоналістів.

Ставши диктатором, Примо де Рівера поставив собі завдання, що їх можна звести до таких кількох пунктів: 1) боротьба з комуністичною пропагандою 2) енергійні заходи проти сепаратизму, 3) організація у великому масштабі публичних робіт, 4) переведення, шляхом декретів, реформ, спрямованих на захист робітничої верстви, 5) закінчення війни в Мароко, 6) злішити валюту і т. и. За шість літ свого диктаторства, — треба це йому визнати, — Примо де Рівера зробив досить добрих річей для своєї батьківщини. По-перше, він скінчив війну в Мароко, — і то з повною перемогою, влучно використавши для того союз і допомогу Франції, яка також потрібувала звести лад і спокій в своїх марокських володіннях. По-друге, він дуже багато зробив у площині публичних робіт; досить буде вказати хоч би на те, що за час його диктатури цілу Іспанію поріzano добрими упорядкованими шляхами, яких до нього власне не існувало в країні. Так само в площині робітничого законодавства. Диктатор встановив декретами восьмигодинний робітничий день, організував соціальне забезпечення, винагороду інвалідам, пенсійні каси і т. и., вирвавши тим ґрунт у комуністичних агітаторів, яких було пачками переправлено з Москви до Іспанії. Так само пощастило диктатору навести певний порядок в армії та у флоті, перевести реорганізацію поліції, більш менш забезпечити спокій та можливість для населення безклопотно віддаватися своїй буденній праці. Не вмів, правда, диктатор упоратися з військовими тертями й спробами збройних вибухів, але ліквідував їх, коли не завжди так м'яко, як то зробив він з Санче Ігуеро, але в усякому разі без непотрібних жорстокостей і суворих репресій.

Не вправився Примо де Рівера з трьома річами, що були вищі за його можливості і за його силу: це були — з одного боку державні фінанси, а з другого — інтелігенція та нарешті сам король Альфонс XIII. Свою економічну політику іспанський диктатор розпочав заявою, що він доведе пезету до золотого паритету. Але, як те вчинити, він не знав, а радитися із спеціалістами не хотів. Військовий по фаху, він гадав, що можна наказувати й фінансам. Для поліпшення валюти видавав різні штучні декрети, що не мали під собою економічної бази й давали лихі наслідки, а в той самий час сипав у країні державні гроші змєнами без обрахунку, без контролю, а часто й зовсім без потреб. Явна річ, що валюта не тільки не зліщувалася, а навпаки падала нижче та нижче, а в останні місяці обезцінення пезети стало приймати майже катастрофічний характер. І це в країні, що не приймала участі у війні, а навпаки багатіла за неї. Економічна політика генерала, по перше-поставила на край прірви державні фінанси Іспанії, а по-друге — од нього одвернулися всі індустриальні кола, які спочатку підтримували його. А ця верства в сучасній Іспанії має велику силу, бо за час великої війни країна із стадії примітивного господарства встигла вже вийти на дорогу інтенсивного індустриального розвитку.

Поставив проти себе Примо де Рівера й впливову в Іспанії верству нової інтелігенції. На цьому місці вказано було свого часу на студентські розрухи в іспанських університетах, що стали зловісною загрозою на шляхах диктаторської влади. До студентів пристали професори та численна верства інтелігенції із так званих вільних професій, що з них в цілому світі органічно рекрутуються непоборні прихильники конституції, демократії, парламентаризму та противники всякого роду абсолютної влади. За останні місяці рухи ці посилюлися, і що найважливіше — стали радикальнішими, бо в Іспанії заговорили вже за республіку, яка мала свої історичні традиції в цій країні. Загроза ця обминула самого диктатора і почала, так мовити, валитися вже на плечі самої династії, що їй стало небезпечно жити за спиною диктатора. Мусів до справи вступитися Альфонс XIII, і він вступив.

Коли зачиналася диктатура ген. Примо де Рівера, король пристав до неї, а може й спровокував її, бо, як: нагадус про те «Journal de Genève», сказав він тоді французькому послові: — Нарешті, пане после, я правитиму сам! — Але він помилився, бо правити сам захотів також і диктатор з тою ще невигодою для короля, що відповідальність за диктаторські вчинки кінцею кінцем падали не на диктатора, а на монарха, якого він, так мовити, лише заступав перед країною. Це дуже скоро стало ясным королеві, а оживлення республіканських гасел остаточно в тому переконало його. Колізію між королем та диктатором в сучасних обставинах могли вирішити лише одна сила, а саме — армія. Вона й вирішила цілу справу, коли до неї за порадою на свою голову звернувся ген. Примо де Рівера. Спіраючися на це вирішення, король прийняв демісію диктатора, подякувавши йому за його працю.

Наступником диктатора Альфонса XIII визначив ген. Беренгуера, коменданта королівського палацу, що довгий час служив своєму монархові посередником для зв'язку з ворожими диктатору ліберальними й демократичними політичними колами. Цей факт начеб-то вказує на те, що, на думку короля, настав час замінити військову диктаторську владу звичайною цивільною та повернутися згодом назад до замкнутого конституційно-парламентарного режиму. На це вказує і те, що до складу свого уряду ген. Беренгуера завів людей різнomanітних переконань, а також і те, що він одним із перших своїх актів одграв на неозначений час відкриття вигаданих його попередником Національних Зборів з дорадним голосом. Говорять за те і де-які інші кроки нового голови іспанської влади, але остаточно присуду що-до того треба ще почекаати.

Що ж до Примо де Рівера, то про нього, маюють, ще доведеться почути. Сам він зробив відповідний черговий жест, — побажав широго успіху своєму наступнику і одійшов з тим в холодок історії. Але про нього можуть згадати його противники, коли настане їх час прийти до влади.

Observer.

Червоний терор на Україні.

Протест у Франції та Люксембурзі.

29 грудня м. р. з ініціативи Управи Української Громади в Оден-ле-Тіші, (Франція), було скликано загальні збори членів Української Громади в Оден-ле-Тіші, Української Громади в Люксембурзі, філії Т-ва б. Вояків Армії УНР в Оден-ле-Тіші та філії Українських Націоналістів в Люксембурзі для винесення протесту проти червоного терору на Україні.

Після інформації про події, які відбуваються на Україні в останні часи збори ухвалили рішучу резолюцію, в якій висловили протест проти переслідувань та знущань dokonаних червоними окупантами над представниками української культури.

З п р е с и.

Чеське соціал-демократичне «Pravo Lidu» знову указує на ненормальності, які встановилися на Закарпатській Україні. Посол з Закарпаття Юлій Гуснай в статті «Необхідність зміни режиму на Підкарпатській Русі» («Pravo Lidu» о 23 січня с. р.) підкреслює, що від нової

влади все громадянство Закарпаття чекає нової політики, яка би виправила всі помилки попередників. Помилки ці, що дуже тяжко відбиваються на населенню Закарпаття, виявляються у всіх галузях життя — адміністрації, культурного життя, в справі земельної реформи, в справі керування лісами. Вказує на ту чехизацію, яку уперто провадила чеська влада.

«Закладалося велике число чеських шкіл, без плану, без жiadної потреби і без ціли. Більша частина нових чеських шкіл, яких є майже коло 200, це є будинок на піску, вони несуть в собі зародок неспокою і недовір'я до Чехії з боку русинів. Із чехів і русинів і оробили ворогів і це є і буде гальмою для бажаного спокійного розвитку і необхідного приятельства».

З широкого світу.

Польський і естонський уряди спростовують чутки про підписання польсько-естонського договору, направленого проти большевинів.

- Большевини вирішили націоналізувати всю медичну справу.

- Американський уряд заборонив привіз з Південної Америки папуг.

- Подався до демісії державний секретарь Ватикану кардинал Гаспарі, що пробув на цій посаді 16 років.

- Суд Ватиканської держави розібрав першу справу.

- Англійський уряд відповів негативно на петицію населення острова Кипру про приєднання його до Греції.

- 30 січня Мілюков і Керенський давали у фракції радикалів-соціалістів французького парламенту пояснення в справі терору в ССРСР.

- 28 січня підписано у Бухарешті франко-румунську конвенцію про обмін робітниками.

- Норвезький парламент асигнував 100.000 корон на подарунок Ісландії під час свят її тисячеліття.

27 січня ціла Сербія святкувала пам'ять св Сави.

- 18 березня у Франції святкуватимуть століття народження історика Фюстель де Куланжа.

- У Парижі померла дружина письменника Анатолія Франса.

- Паризький трибунал виправдав брата Литвинова — Савелія та Йоффе й Лаборіуса, обвинувачених большевиками в підробці векселів. Світський уряд має оплатити всі векселі (на 25 мільйонів фр.), а також судові видатки.

- Французький уряд має створити в Берліні «Французький Інститут». Відповідну суму внесено в бюджет 1930 р.

- Большевицького комісара здоров'я Семашка замінено докт. Владімірським.

- 31 грудня м. р. закінчився конкурс на відзнаки Ліги Націй. В результаті одержано 1.600 проєктів прапорів, гербів і т. и.

- У Парижі відкрито на значну суму мошениство російського вірменина Тер-Акопова.

Хроніка.

З життя укр. еміграції

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяць січень 1930 року Бібліотека одержала: книжок — 161 прим., газет і журналів — 24 і малюнків та альбомів — 10. Книжки одержано від-проф. К. Лоський (Прага) — 8, Воєно-Істор. Т-во (Варшава) — 1, проф. Д. Дорошенко (Берлін) — 1, Др. Ю. Студинський (Париж) — 1, Літерат. Гурток «Думка» (Париж) — 1, проф. А. Яковлів (Прага) — 1, п. NN з Відня — 8, Педагог. Інститут (Прага) — 1, пані Куциньська (Прага) — 2, п. NN з Берліну — 10 чисел газет, п. Косенко (Париж) — 2, п. Гончаренко (Нансі), — 1 малюнок. Редакція «Тризуба» — 7, п. Майборода (Париж) — 7 книг та газетні вирізки, пані Пердрізе (Париж) — 1, п. Л. Буткевич (Париж) — 60 книг франц. мовою, пані Л. Ілляшенко з Алжиру — 43 кн. шкільних підручників на франц. мові та фр. класики, до диспозиції української молоді, що побірає науку в франц. школах. Від Національного Музею у Львові Бібліотека дістала ряд книжок, видань Музею, а крім того надзвичайно цікаві її великої вартости альбоми збірок Музею. Ці видання вийшли в дуже невеликій кількості і являються не тільки прекрасними пам'ятками нашої церковної архітектури та іконографії, а й просто цінністю кожної книгозбірні чи Музею. Нотуємо ці рідкі видання: Альбом «Ікони Галицької України XV-XVI в.в.», всього 239 таблиць, 4 випуски «Прикраси рукописів

Галицької України XVI в.». «Скит Манявський і Богородчанський іконостас», «Іконопись Галицької України XV-XVI в.в.», «Дерев'яні церкви Галичини XVI-XVIII в.», «Дерев'яні дзвіниці і церкви Галицької України XVI-XIX, в.в.» «Архитектура в стародруках», «Початки книгопечатання на землях Укнаїши» в пам'ять 350-ліття першої друкованої книжки на Україні». В цій книзі зібрано 560 зразків друку та прикрас давньої книги України.

Бібліотека-Музей збагатилася прекрасним барельєфом Головного Отамана С. Петлюри, який звертає увагу кожного відвідувача своїм майстерним виконанням та правдивою передачею виразу обличчя. Цей барельєф зроблений з фотографії Головного Отамана в 1920 р. Розмір барельєфа 68 см. на 80 см. Цей барельєф подарував наш молодий скульптор п. Сергій Литвиненко, що закінчив Краківську Академію Мистецтва з відзначенням і перебуває зараз в Парижі для вдосконалення своїх студій.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки висловлює свою щирю й глибоку подяку. В січні місяці Бібліотеку відвідало 67 осіб. Відвідують і чужинці. Так, в січні завітав до Б-ки еспанець, п. С. Nogales редактор «Heraldo de Madrid». Він поробив знімки Бібліотеки й Музею та взяв кілька фотографій військового характеру з часів визвольної боротьби, а також фото Головного Отамана С. Петлюри для вміщення в своїй журналі. Під час студентських сходин одвідав Б-ку один студент-японець. В минулому році кілька разів приходив студент болгарин. Частіше приходять французи, серед них і визначні особи, наші приятелі,

а школи й звичайні собі робітники, з якими працюють наші люди. 19 січня Бібліотеку відвідала організація Українського Пласту під керівництвом п. Поповича.

Припливають і грошеві пожертви. За січень вступило фр. 603, та надійшло повідомлення з Канади, що З'їзд Українських Самостійників асигнував 25 дол.

— Бібліотека в громадському житті. Рада Бібліотеки, йдучи на зустріч культурним організаціям, дала свою згоду на річні сходи й збори в помешканні Б-ки. Вже кілька разів відбувалися збори Вищої Церковної Ради, Управи Т-ва Приятелів Пласту. Драматичний Гурток ім. М. К. Садовського двічі на тиждень провадить тут репетиції п'єси «Невольник», вистава якої відбудеться 1 березня. Також Рада Б-ки віддала один день на тиждень (вівторок) для товариських сходів Студентської Громади, яка 28 січня влаштувала в своєму тісному колі свято-академію з нагоди річниці 22 січня.

— Сходи Української Об'єднаної Громади, присвячені даті 22 січня, відбулися в суботу 1 лютого с. р. Цього року Громада скромно обходила святкування без концертного відділу. У великій залі на чільному місці було поставлено портрет Головного Отамана С. Петлюри, удекорованого національними прапорами. Голова Громади п. М. Ковальський одкрив зібрання короткою промовою, при кінці якої запропонував присутнім вшанувати вставанням всіх тих, хто во ім'я ідеалів проголошених 22 січня 1918 року і 22 січня 1919 року — самостійність України і соборність земель її, поклав своє життя.

Потім слово взяв проф. О. Шульгин, який в довшій промові аналізував минулі роки, починаючи з 1918 року, та перерахував ті здобутки, що на протяжці цих років здобув український народ, борючися за здійснення проголошених ідеалів. Цей аналіз проф. О. Шульгин провів і що-до самої

України, і що-до праці на еміграції. Подавши дані про сучасну ситуацію на Україні та одмітивши велику активність населення, скеровану проти окупантського режиму, проф. О. Шульгин торкнувся праці і діяльності на еміграції як уряду УНР, так і громадських організацій. Довгий змістовний доклад проф. О. Шульгина присутні зустріли оплесками.

Далі забрав слово ген. О. Удовиченко, який нагадав присутнім, що разом із цими датами, що зібрані вшанували своєю присутністю, є одна ще дата, правда, сумна, але величима. Це роковина смерті наших молодих оборонців членів Бойового Курія при Центральній Раді під Крутами в ніч з 29 на 30 січня 1918 року. Коротка чула промова ген. О. Удовиченка зробила вражіння на присутніх.

В кінці слово забрав знову п. М. Ковальський, що запропонував присутнім підписатися на спеціальному листі до сен. Коппелянда, що присутні й виконали.

По закінченню офіційної частини присутні ще довго лишалися, згадуючи минуле.

— Правний статут російських та вірменських жінок. «Journal Officiel» французької республіки з 17 січня 1930 року (ч. 14). опублікував декрет про чинність у Франції з 1 лютого 1930 року правного статуту для російських і вірменських біженців, виробленого і прийнятого в Женеві 30 червня 1928 року на конференції представників Німеччини, Австрії, Бельгії, Болгарії, Франції, Латвії, Польщі, Румунії, Югославії й Швейцарії.

— В Генеральній Раді Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. 27 січня відбулося чергове засідання Ген. Ради. 1) На ньому заслухано було звідомлення Громади в Крезе про улаштування ялинки і прийняття Громади в Шато-де-ля-Форе, що влаштувала вечерниці на Різдвяні свята, Громади в Ліоні про відбуті вистави і

запроскутування зборів з рефератом про Головну Еміграційну Раду, Гуртка в Мелен про його організаційні заходи, направлені на створення сталої організації, Громади в Труа про бiжуче життя, Гуртка в Діжоні про культурно-просвітні заходи; 2) Далі затверджено прибутки й видатки по скарбниці; асигновано позики по новим проханням й прийнято до відома повернення боргів. Постановлено у відношенню до деяких несправних боржників вжити рішучих заходів стягнення боргів; 3) прийнято до відома розподілення теплих річей для дітей української еміграції, переведене секретаріатом; 4) заслухано звіт про Голови Генер. Ради про його перебування в Шалетській Гномаді 25 січня на святі незалежності; 5) обмірковано справу зібрання офіційних даних про кількість українських емігрантів в різних державах. Наприкінці було обговорено крім того справи лекцій, роз'їздів і деякі технічно-організаційні заходи меншого значіння.

В Чехії

— 22. I. 1930 в Празі в готелі «Граф» відбулася урочиста академія з приводу 12-ої річниці проголошення самостійності Української Держави та 11-ої річниці проголошення акту об'єднання Західної і Східної Українських Республік в єдину самостійну соборну Українську Народню Республіку (УНР). Академію організували Укр. Республікансько-Демократичний Клуб та Укр. Об'єднання в Празі.

Академію відкрито було коротенькою промовою голови Клубу проф. К. А. Мацієвича. Після вступного слова проспівано народний гімн «Ше не вмєрла Україна».

Перше слово виголосив проф. К. А. Мацієвич. Зазначивши велике значіння актів проголошення самостійності і соборності України, докладчик підкреслює, що під гаслом поборення внутрішнього змісту цих актів ведеться зараз жорстока боротьба з досягненнями української революції 1917-19 р.

Переходячи до сучасного моменту, докладчик зазначає, що під впливом невдач сучасна молодь має нахил осуджувати представників старшого покоління за пізнє оголошення цих актів... але це не є справедливим. Події 1917-19 року протікали в певній оточенні і через те попережати події не було сенсу. Закінчує свою промову докладчик закликом не до критики того, чого не зроблено, — хай про це скаже своє слово суд історії, — а до напруження енергії, щоб добити те, чого не встигли добити раніше і таким чином використати національно-продуктивно час перебування на еміграції.

Чулу і ефектну промову виголосив п. доц. О. А. Бочковський. «І пропала Україна, але так тільки здається...

«Лежить в могилі Україна, але не вмерла... так написано в «Книзі Буття України»; далі промовець дає докладний, але стислий і яскравий аналіз об'єктивних умов, які не могли не поставити Україну в таке важке національно-державне положення, в якому вона перебуває зараз. розлогий степ, безконечні мандрівки диких народів, величезні природні багатства, як ласа принада для всяких хижаків — ось ті причини, які обумовлювали позірний занепад України, але в «Книзі Буття» написано: — закінчує свою промову доц Бочковський —

«І встане Україна з своєї могили... І Україна буде непідлеглою Річею Посполитою, в союзі слов'янських народів, тоді скажуть всі язика, показуючи рукою на те місце, де на карті буде намальована Україна:

— От камінь, чогоже небрегоша зиждуші, — той бисть во главу угла!».

Після короткої промови з привітаннями виступили представники білорусів і чехів, що разом з представниками інших народів (вірменів, грузинів) були присутніми на святі.

Останнє слово мав інж. М. Літвицький. Давши короткий історичний огляд боротьби за соборність України, промовець зазначає, що завданням укр. еміграції є подба-

ти про створення ідеологічних підстав психологічної єдності укр. нації, бо тільки при таких умовах акт злуки стане — заповітом, який промовлятиме до кожного словом автора Моїсея:

«Здійми обув будених турбот.

Приступи суди сміло,

Бо я хочу послати тебе

На велике діло.

Не гасить-же святого вогню.

Щоб як поклик настане

Ви могли щиросердо сказати:

«Я готовий, о пане!».

Після кожної промови хор гармонійно відспівував національні пісні. Закінчивши урочистість співом «Не пора»... на пропозицію п. проф. А. І. Яковлева, збори з великим захопленням прийняли постанову надіслати п. сенаторові Копеліндові привітальну телеграму, за його ініціативу в справі визнання Української Держави, що стала знаменієм Нового Року для української нації.

Святкування 22 січня в Українській Господарській Академії в Подєбрадах. На врочистій академії, що відбулася в аудиторії «Централь» виступили з промовами доц. Шрамченко і доц. Бочковський.

Перший промовець зупинився на тому, як ідея самостійності, будучи далеко схована в підсвідомості українського народу, ступнево переходила до його свідомості чисто в наслідок натурального процесу відродження народу, чи в наслідок зовнішніх подій та обставин. Акт 22 січня 1918 року був остаточним формальним виявом цього підсвідомого почуття. І це почуття, раз виявившись, вже зникнути не може, тим більше, що реальна дійсність в совітських умовах каже нам про те, що ідеал самостійності не тільки що не, здійснений, але все свідчить про те, що там сучасні московські можновладці ужеможливають кожне стремління українського народу до незалежного буття.

Другий промовець накреслив ті об'єктивні причини, що стали на перешкоді Україні до здійснення

нею самостійности. Він указав, що ці об'єктивні причини переборимі. І що, навпаки, весь комплекс сучасного міжнародного життя веде до того, що Україна має вреніти здійснити свій ідеал самостійної держави. Згадуючи акт 22 січня 1919 року, промовець підкреслив, що соборність не можна творити декретами; вона вивториться в наслідок спільної праці і взаємного розуміння в досягненні найвищої цілі — незалежної держави.

— Академія в честь полеглих під Крутами. 29 січня в 12 роковини бою під Крутами Громада Студентів при УГА в Подєбрадах улаштувала академію. Відкрив академію Голова Громади студ. Климач, що в короткій промові схарактеризував значіння Крут, як першого бою до здійснення нашого ідеалу державности, запропонував вшанувати полеглих вставанням. Після того д-р Х. Кононенко поділилася з присутніми своїми спогадами про «Крутян». Згадала про осередок середнєшкілників, організацію української ентузіастичної середнєшкілної молоді і про найбільш енергійних її провідників гімназистів Кольченка і галичанина Мисана, які потім полягли під Крутами. Оповіла про від'їзд цієї молоді на захист zagrożеної батьківщини і про такий сумний їх поворот, про трагедію рідних, що не могли пізнати своїх дітей серед скалічених трупів; про урочистий похорон перших жертв збройної боротьби українського народу.

Другий промовець В. Шевченко дав нарис самого бою під Крутами, як він зафіксувався в пам'яті нечислених учасників його, що врятувалися. Оцінюючи значіння цього бою з стратегічно-військового погляду, В. Шевченко зазначив, що Крути, — дуже часто називають українськими Термопілами. Але є велика різниця: там, під Термопілами вмірало загартовані військовими вправами воляки, тут, під Крутами гинули юнаки, що навіть де-хто з них рушницю не вмів тримати в руках. Значіння Крут в іншому — в ентузіастичному пори-

ві української молоді в першу чергу. Крути — це велика наука для майбутнього. Завданням провідників нації — зробити так, щоби «Крут» не було, щоби захищали батьківщину не молодики, що не знають військової справи, лише справжня армія. Крут на далі бути не мусить, але до Крут українська нація завжди має бути готовою.

Третій промовець інж. В. Прохода вказав на той поворот в розумінню засобів до здобуття державности, до якого спричинилися Крути. До Крут провідники нації думали, що не збресю, лише моральною силою можна здобути права нації. 4-ий Універсал, що його видало було за тиждень перед Крутами, перейнято цією вірою в можливість мирними способами розв'язати віковичний спір з Москвою. Крути остаточно розв'язали ті мрії.

— Нансеновські паспорти. В попередньому числі «Трибуна» вже повідомлялося про ту загрозу, що виникла перед українською еміграцією в ЧСР., і про ті доходи української еміграції, що вона почала вживати, аби уникнути цієї свосвідної «русифікації». Справу і досі не розв'язано. Як з'ясовується, ЧСР не начеб-то зв'язана відомим женеvським протоколом про «статут» для російських і вірменських біженців, що був прийнятий і підписаний багатьма державами в тому числі і ЧСР. Згідно з цим статутом для Нансеновських паспортів вироблено загальну для всіх держав формулу (*d'origine russe n'ayant pas acquis aucune autre nationalité*), яку чехи змінили бунцім-то не мають права. В зв'язку з цим професорський персонал Академії обрав спеціальну комісію, якій доручив вести в цій справі пертрактації з чеськими урядами. Комісія ця звернулася з меморандумом до Президента Масарика, а також виготовила ряд меморандумів — до Нансена, до Ради Ліги Націй, до світової демократії.

— Загальні збори Українського Об'єд-

нання в ЧСР» відбулися в Празі 25 січня с. р. на Вишеграді. Голова об'єднання проф. Яковлів і голови Комісії — культурно-освітньої проф. Сірополко, фінансової інж. Прохода, голова бюро праці проф. Мацієвич і інші дали звіти, в яких виявилася діяльність Об'єднання за рік 1929. Не дивлячися на дуже велику обмеженість в коштах, «Об'єднанню» вдалося розвинути діяльність майже по всіх галузях емігрантського життя. По мірі своїх сил і спроможности Об'єднання відгукалося майже на всі події, які так чи інакше турбували українську еміграцію. Улаштувало урочисті академії в дві національних свят, послало своїх докладчиків на периферію — в Брно і Подсбради, де були закладені філії Об'єднання. Скликано Загальну Емігрантську конференцію, яка привела до утворення загально-емігрантського органу — Головної Еміграційної Ради. Займаючися справами української гімназії в Жевницях, улаштувало шоферські курси. Особливо значна і корисна праця була по приміщенню української еміграції на працю. Об'єднання назом з Республікансько-Демократичним Клубом улаштувало на працю або здобуло візи для переїзду в інші країни більш, ніж 100 українським емігрантам (переважно тим, що закінчили тут високі школи). В останній час на Об'єднання припали турботи з приводу Нансеновських паспортів. Відносно цієї справи зав'язалися ширші дискусії, після яких винесено було резолюцію, що пропонує всім українським емігрантам утримуватися від одержання цих пасів, коли в них не буде зазначено українську національність.

Збори, вирішивши ще низку справ — що-до зміни статуту і біжучої діяльності Управи, ухвалили односторонньо абсолюторієм і подяку уступаючим органам Об'єднання. Далі було переведено нові вибори, при чому обрано: на голову Управи — проф. Яковлева, на членів — проф. Мацієвича, доц. Садовського, доц. Д'яконенка, інж. Кухаренка, інж. Бутовського і п. п. Білінського та Зайцева.

До ревізійної комісії обрано проф. Кабачкова, доц. Чернявського і п. Довженка.

При кінці зборів на внесок п. Чернявського, Бутовської Довженка було ухвалено резолюцію, що доручила новообраній Управі звернутися до Головної Еміграційної Ради з тим, щоб остання встановила автентичний текст резолюції конференції (з приводу підтримки уряду УНР) і в разі, коли цей текст не відповідає текстові, видрукованому в «Тризубі» і спеціальній брошюрі, випущеній Гол. Емігр. Радою, вжила відповідних кроків для виправлення помилки.

— Літературно - громадський суд. 26 січня в Подєбрадах відбувся літературно-громадський суд над геросом повісті совієтського автора Плужника «Недуга» Іваном Семеновичем Орловцем. Суд улаштувала ініціативна група студентів Академії при безпосередній участі доцента соціології при Академії п. Бочковського, який і був головою суду. Обвинувачення підтримував студ. Кирилєнко, адвокатами були студ. Ніцькевич і Ниший. По жеребку з присутніх були обрані присяжні, які мали винести присуд. Орловцеві закидалося, що він, активно підтримуючи комуністичний режим, тим спричинився до нищення матеріальних і моральних сил українського народу, що він, будучи простим робітником, взявся керувати цілим заводом, мало що розуміючи на цій справі, і що він, захопившись однією артисткою, вніс розлад до свого родинного життя й примусив свою дружину покинути його. Супроти того оборонці указували на те, що Орловець був ентузіастом і, походячи сам з робітничої класи, він страшенно бажав поліпшення її існування і щиро вірив в те, що таке поліпшення несе їй комунізм; він відчував фальш свого становища на посаді директора заводу, але вважав, що не має права покидати свого поста; він переживав велику моральну трагедію, яка відбулася і на його родинному життю: в розвалі родинного життя

винен він остільки ж, оскільки його дружина, яка не зрозуміла його тяжких душевних переживань.

Перед присяжними в такий спосіб повстала картина трагедії одного з численних творців большевицької системи, що самі стають її жертвами, і не маючи в собі настільки сил, щоби виступити активно проти цієї системи, шукають розв'язки індивідуально для себе в особистому своєму житті і не знаходять її. В цьому і є «недуга», як основний мотив роману. Присяжні визнали винним Орловця в тому, що він активно насаджував комуністичний устрій на Україні, що він заняв становище не по своїх здібностях і не по своїй попередній підготовці. Але вважаючи на те, що Орловець будь-що-будь був чесною людиною, що таких Орловців на Україні може бути тисячі, — таких, що сіло вірили в комуністичну ідею, і що перед ними вже розкривається вся помилковість їхньої віри і їхньої поведінки і що лише страшна система большевицького режиму робить їх пасивними жертвами цієї системи, вважаючи на все це, присяжні звернулися до суду з проханням помилування (амнестії) засудженого. Що-до провини Орловця відносно його родини, то тут присяжні винесли оправдуючий вирок.

Суд цей зацікавив подєбрадську колонію. Тут поставлено було перед еміграцією проблему відношення до тих чесних комуністів і комунізуючих, які рано чи пізно стануть перед судом громадської opinio українського народу.

— В Українськiм Історично-Філологічнiм Товариствi в Празi 4 лютого відбулися доклади дійсних членiв: 1. Чижевського, Д. І. — «Філософія серця на українському ґрунті». 2) Антоновича, Д. В. — «До питання про українську фігуральну скульптуру князівської доби».

Дня 28 січня відбулися доклади дійсних членiв: Чеховича К. В. — «Посiф Добровський і україн-

ська мова». Білецького, Л. Т.
«До питання про літературну історію комедії В. Гоголя «Простак»».

В Польщі

Управа Товариства «Союз Українок-Емігранток в Польщі» 19 січня б. р. вислала до американського сенатора Копелянда слідуючого листа, з подякою за його виступ в справі визнання України в американському Сенаті.

«Пане, Лист сей є лише блідим висловом того почуття, яке перейняло всіх нас на звістку про Вашу шляхотну інтервенцію в справі визнання нашої батьківщини і уряду Української Народньої Республіки. Цей цінний вияв Вашої приязні до нас буде занесений на сторінки нашої історії і разом з тим він дає нам нові сили для дальшої боротьби за незалежність. Твердо вірючи в духові сили і будучину нашого народу, ми переконані, що справа наша закінчиться тріумфом.

Прійміть, Пане, від Союзу Українок-Емігранток вислови найвищої до Вас пошани.

Голова — М. Лівницька.

Референтка справ заграничних — В. Завадська.

Разом з тим, Управа Союзу закликає ціле українське жіноцтво надіслати подяку шляхотному сенаторові Копеляндові, котрий піднявся проголосити наші права на самостійну Українську Державу перед вибраннями американського народу.

— З життя клубу «Прометей». 23 січня с. р. відбувся в клубі «Прометей» черговий реферат п. Т. Тесляра. В цей вечір відвідав клуб рівно-ж і на той час перебуваючий у Варшаві, п. міністр проф. О. Шульгин, якого належно привітала Управа Клубу.

бу. Слід підкреслити, що клуб «Прометей», розвивається повільно темпом і охоче відвідується його членами і гістьми, кількість яких збільшується щодня.

— Ялинка для дітей у Варшаві. 19 січня б. р. відбулася у Варшаві традиційна ялинка для дітей, яку для них щороку влаштовує Союз українко-емігранток у Польщі. На ялинці було багато і дорослих. Між ялиничками були присутні і гості — члени з'їзду Спілки Інженерів та Техніків емігрантів у Польщі, який в той день відбувався у Варшаві. Програма ялинички був багатий. Колядки з зіркою, численні декламації, жива картина, національні танки та інші виступи дітей варшавської колонії і передовсім учнів української дитячої школи у Варшаві, як рівно-ж гра на бандурі танки та хоріві співи колядок у виконанню місцевих артистичних сил — викликали щире задоволення у присутніх. Дід Мороз, як і завжди, щиро обдарував і на цей раз дітей різними подарунками. Після 9-ої години відбулася забава з танками для дорослих.

— Культурно-освітня праця УЦК. Культурно-освітній Відділ Головної Управи УЦК приступив цими днями до друку низки рефератів, які він має на увазі розіслати по відділах УЦК і гостра потреба в яких на місцях віддавна відчувається.

— Видавництво «Рідний Край» подарувало УЦК-ові 45 примірників праці п. П. Сулятицького — «Нариси з історії революції на Кубані». Згадані книжки розіслала Головна Управа до бібліотек при найбільш численних Відділах УЦК.

— Січень місяць в життю української еміграції у Польщі. Згідно з новим статутом УЦК у Польщі в січні місяці відбуваються у всіх відділах УЦК загальні збори їх членів. Порядок денний цих зборів, як взагалі прийнято на річних загальних зборах різних організацій, містить в собі

справоздання з діяльності управ-
відділів, перевибори керуючих ор-
ганів на ин. В цьому місяці роб-
ляться підрахунки зробленого та
намічуються шляхи виконання
поставлених завдань на майбутнє.

В Німеччині

Український Хор
«Ліра» в Берліні. Зараз
в Берліні великим успіхом корис-
тується український хор «Ліра»,
який складається з 15 осіб (5 жінок
та 10 чоловіків). Керує хором п.
Горох. Репертуар хору складається
з найкращих творів українських
композиторів. Хор виступає, як
хор мішаний, хоч чоловічий, ор-
кестра та танці. Складається хор
виключно з українців, б. військо-
вих армії УНР. Німецька преса
з великою прихильністю зустріла
працю хора. І шкода тільки, що
хор в своїй оркестрі користується
чисто московським інструментом—
балалайкою, що зовсім не личить
українському національному хо-
рові, хай би лишили цей інстру-
мент росіянам.

До зникнення ген. А. Кутепова

За той час, що пройшов з мо-
менту таємничого зникнення,
французька поліція старанно про-
вадила слідство. Воно збогатило-
ся зізнаннями багатьох свідків,
в яких факт нападу остаточно
вже ствердився. Картина захоп-
лення ген. Кутепова установлена
в такий спосіб.

Ген. Кутепов вийшов з дому ко-
ло 10-30 год. і пішов до вул.
Север, яку пройшов до бульв.
Інвалідів. Там, очевидно, чекаючи
когось, ходив біля метро Дюрюк.
Там його і бачив один свідок. Далі
чи сам, чи з кимось підслідним він
підійшов вулицею Удіно до своєї
вулиці Руселе, тільки з другого
боку. Майже на розі вулиці Русе-
ле й Удіно стояла машина люксу-
сова, а коло неї двоє в цивільному.
Трохи на віддалі стояв чоловік,
переодегнений у форму французь-
кого поліцейського. Низка свід-
ків бачили, як до ген. Кутепова,

коли він, йдучи з вулиці Уді-
но, порівнявся з авто підійшли
двоє, шось сказали і майже сил-
миць втягли його в машину. Тоді
поліцейський підійшов також, сів в
машину і вона рушила. Разом руши-
ло ще червоне таксі, яке чогось чека-
ло навпроти. «Матен» з 4 лютого на-
водить ще дуже цінні зізнання двох
поліцейських в цивільному, що
вартували копо Італійського кон-
сулату. Вони бачили сіру машину,
яка пролетіла повз них, в задньо-
му вікні бачили сцену, як людина
посередині відбивалася од двох,
що сиділи обіч. Напроти них сиді-
ли поліцейський. Перед машиною
йшло таким же ходом червоне таксі.
«Матен» з 3 лютого каже, що
вже по тім даним, що посідає слід-
ство (факт захоплення в установлен-
ним, доведеним, незаперечним).
Установлено, що поліцейський був
переодегнений, невідомий. Люде,
що захопили ген. Кутепова, мали
вигляд чужинців.

Слідство і розшуки переводить-
ся далі інтенсивним темпом. Чим
далі, то стає виднішим, хоч полі-
ція цього не говорить, що це спра-
ва закордонного відділу ПІУ.

Бібліографія

«Bulletin du Comité
Académique Ukrainien»,
près la Commission In-
ternationale de Coopération In-
tellectuelle de la Société des Na-
tions». Prague. le 15 Decembre
1929. № 2.

Єдиний інформаційний орган
про українське академічне життя
на еміграції що його видає Ака-
демічний Комітет у Празі, як і
попереду дає короткі, але цінні ві-
домості про українські школи на
еміграції, про наукові заклади ук-
раїнські за кордоном та про гро-
мадські факти близького до науки
значіння. Бюлетень своїм суворо-
фактичним змістом і тим, що вида-
ється французькою мовою дуже
надається для національної пропа-
ганди у всіх країнах. Єдине чого
треба було б від нього вимагати,
це, заховавши манеру подання

матеріалу, трохи пошири зміст, а крім того виправили французьку мову, бо напр. такі вирази, як «Conseil National Ukrainien de Femmes» і т. д. надто вже ризиковані з боку граматики. З свого боку українському громадянству за кордоном слід було б пильніше зацікавитися «Бюлетенем», бо він дає не лише знання фактів, а і певну зброю для пропаганди української науки і прав взагалі і зокрема в наукових колах.

До всіх українських жінок на еміграції

8.XII. 1929 року відбулися в Варшаві річні загальні збори Т-ва «Союз Українок-Емігранток» в Польщі, на яких обрано одного доско на голову—пані Марію Лівицьку і Управу, в складі слідуючих осіб: п. Ніна Саліковська — містогорова, п. Завадська Валентина — закордонні і феміністичні зносини, п. Безручко Клавдія — справи господарські, п. Мандзенко Марія — секретар, п. Чуйко-Чикаленко Ганна — скарбник, п. Чайківська Катерина — член Управи.

Новообрана Управа поставила перед собою цілий ряд завдань, між якими перше місце займає нав'язання стислого контакту з усіма українками-емігрантками, незалежно від місця їх осідку.

Велика кількість нашого жіноцтва розкидана по цілому світу і представляє аморфну масу, сили і свідомість якої лишаются невикористаними. І то велике лихо, бо силу часу вже зармовано через сю незорганізованість і в той час, як про ворогів наших, окупантів-більшевиків всі знають, призвичаються до їх існування, навіть визнають законними володарями України, ми—політичні емігрантки, корінні мешканці свого краю, плоть од плоти і кість од кости свого народу — лишаємося незанимаєми закладами в Європі, а як що і усвідомить собі Захід, що ми є «біженці від большевиків», завжди мішають нас з росіянами і не визнають окремої нації української.

І то все діється лише тому, що ми не зв'язані між собою і не маємо потрібного контакту у важливих моментах.

Політичне життя розвивається прискореним темпом і свідоме українське жіноцтво не може лишатися по-за ним.

Щасливі жінки Заходу, що мають власні і держави, об'єдналися в міжнародних організаціях і там спільно працюють на користь своїх народів, там знаходять вдячний ґрунт для виголошення своїх скарг і зустрічають нелише співчуття, але і реальну поміч.

На жаль, нам емігранткам неможливо вступати рівнорядними членами до таких міжнародних жіночих організацій, бо ми не лише не маємо своєї держави, а навіть позбавлені Рідної Землі. Тому треба нам шукати іншого виходу, бо нас багато, ми любимо свою Батьківщину, вже від 10 літ поділяємо з нашими чоловіками злидні еміграції і маємо право, нарівні з іншими жінками цілого світу голосити свою кривду.

В нашому безправному становищі ми нічого іншого зробити не можемо, але протестувати проти окупантів-більшевиків, які грабують нашу землю і нищать людність, є нашим святим обов'язком.

Ми вже зазначили, що вступити, як окрема секція українська, до міжнародних союзів не маємо прада, бо в ґрунті тих організацій полягає принцип державности. Однак, є інший вихід, а саме — вступити персонально до так званої «інтернаціональної секції», яка буває майже в усіх міжнародних жіночих союзах. Чим більше наших жінок віде членами до Суфражу, до Ліги мира і свободи, до Товариства жінок з вищою освітою і т. д. і буде там пропагувати нашу справу, тим актуальнішою стане вона в очах чужинців. Коли про щось говорять і то часто повторюють, то «щось» набирає реальної форми і з ним починають поводитися, як з відомою справою і навіть ставити на порядок денний.

Колись, на початку еміграції, наші відпоручниці поробили поважні кроки в напрямі освідомлення Європи і навіть Америки

про Україну. Тепер ся справа завмерла. Але ми не повинні вважати її за скінчену і мусимо прикласти всіх зусиль, щоби дати їй рух. А то лише від нашої енергії залежить.

Отже. Головна Управа Союзу Українок-Емігранток в Польщі, закликає Вас до спільної праці в напрямі пропаганди нашої визвольної ідеї.

Для цього просимо вийти з нами в стислий контакт, яко організація українок-емігранток, а як що немає ще у Вас своєї організації, просимо таку задолжити і прилучитися, яко філія, до нас.

Таким чином ми створимо Всеукраїнський Союз Українок-Емігранток, який би дійсно спирався на цілому свідомому зорганізованому жіноцтві. Ми малиби свої філії майже по всіх краях культур-

ного світа і через окремих членів брали б участь в міжнародньому життю жінок, де, яко мога частіше маніфестували б свої права на Велику Україну. В єднанню сила! Єднаймося в тісний Союз, тримаймося в контакті і нашу Правду почувють на цілому світі.

Дорогі Серги! Чекаємо Вашої скорої сприятливої відповіді! Не відкладайте справи! Будьмо на сторожі, як мудрі євангельські жени, бо не знаємо ані дня, ані години, коли покличе нас Батьківщина!

Голова Союзу Українок-Емігранток — М. Ливицька.

Референтка справ заграничних і феміністичних — В. Завадська

Секретарка — М. Мандзенко.

Зміст

— Париж, неділя, 9 лютого 1930 року — ст. 1. — О. Лотоцький Підсумки — ст. 2. — Архiepіскоп Нестор Шарасвський (некролог) — ст. 9. Ст. Сірополко. Учитель і учень в трудовій школі совітської України — ст. 9. — С. Наріжний. Полтавський Університет — ст. 12. — І. Загашанський. Одна з забутих книг — ст. 16. — Лист із Варшави — ст. 17. — O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 18. Червоний терор — ст. 20. — З преси — ст. 20. — З широкого світу — ст. 21. Хроніка: З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 22. — В Чехії — ст. 24. — В Польщі — ст. 27. — В Німеччині — ст. 29. — До зникнення ген. Кутепова — ст. 29. — Бібліографія — ст. 29.

Український драматичний гурток ім. М. Садовського

Дня 1 березня 1930 року у салі «Conservatoire Renée Maubel». 4, Rue de l'Orient, Paris 18, métro Blanche.

на великій добрій сцені при участі 30 душ дає свою першу виставу —

„НЕВОЛЬНИК“

у 5 діях.

Ціни білетів від 15 до 5 фр. Саля, як і гардероб, добре опалені.

Початок рівно о 8-30 вечора. Каса в день вистави відкрита від 7.45 вечора.

Адміністрація.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1930 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1930 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр., на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	½ року	3 місяці	1 місяць	окреме число
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П. А. . .	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Новолоцького, 13 rue Bonaparte. Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest 3) В Чехословаччині — Прага: Pl. Filonovic. Horni Cernosic Praha, с.107; Подєбради — у п. Ліневича. Pension Domovica, с. 1. Po ebrady. 4) В Польщі — J. Lipowicki, Podwale 16, m. 15. Warszawa для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowicki. 5) В Спол. Штатах у «Surma Book», 103, Av. A New York, N. I., U. S. A. р»

Редагус: Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.